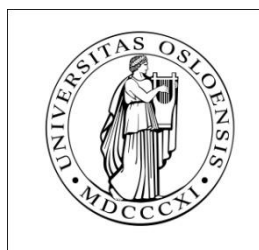

Småkravprosess — trygt, kjapt og billig ?

Universitetet i Oslo

Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 562

Leveringsfrist: 25.04.2011

Til sammen 16751 ord*

15.04.2011

*Eksklusive forside, innholdsfortegnelse og kildeliste.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 - Innledning

- 1.1 Problemstilling
- 1.2 Framgangsmåte
- 1.3 Om småkravprosessen og de nye tvisteloven
- 1.4 Antallet tvistesaker i norske domstoler

Kapittel 2 - Viktige rettssikkerhetshensyn

- 2.1 Innledende bemerkninger
 - 2.1.1 Kontradiksjon, innsyn og offentlighet
 - 2.1.2 Forsvarlighet og proporsjonalitet
 - 2.1.3 Prosessøkonomi
 - 2.1.4 «equality of arms»
 - 2.1.5 Bevisumiddelbarhetsprinsippet og prinsippet om fri bevisføring
 - 2.1.6 Veiledningsplikten - materiell prosessledelse
 - 2.1.7 Forhandlingsprinsippet
 - 2.1.8 Aktiv saksstyring
 - 2.1.9 Folkerettens betydning
- 2.2 Småkravprosessens særegne regler**
 - 2.2.1 Plikter før saken reises
 - 2.2.2 Saken reises
 - 2.2.3 Saksgangen i småkravprosessen
 - 2.2.4 Dom

2.2.5 Sakskostnader

2.2.6 Ankemulighetene i småkravprosessen

2.3 Småkravprosess i andre land

2.4 Rettsmekling

2.5 Gammel ordning med forenklet rettergang

2.6 Konfliktløsning utenfor domstolene

2.6.1 Forbrukerrådet og Forbrukertvistutvalget

2.6.2 Avtalebaserte klagenemnder

2.6.3 Forliksrådene

Kapittel 3 - Casestudiet

3.1 Arkitekttegningene (småkravprosess)

3.1.1 Kommentarer

3.2 Internett telefoni (småkravprosess)

3.2.1 Kommentarer

3.3 Hagesenter-tegningene (forenklet rettergang)

3.3.1 Kommentarer

3.4 Telefontjeneste-dommen (forenklet rettergang)

3.4.1 Kommentarer

3.5 Husleietvist-saken (småkravprosess)

3.5.1 Kommentarer

3.6 Låneopptak-dommen (småkravprosess)

3.6.1 Kommentarer

3.7 Oppsummerende kommentarer til casene

Kapittel 4 - Drøfting

- 4.1 Problematiske sider ved småkravprosessen
- 4.2 Er EU's småkravprosess en bedre modell enn den norske småkravprosessen?
- 4.3 Hvordan bør tvister om småkrav løses i samfunnet?
- 4.4 Er rettsmekling et bedre alternativ enn småkravprosess?
- 4.5 Er småkravprosessen trygt, kjapt og billig?

Kapittel 5 – Litteraturliste

1.0 Innledning

Oppgavens tema er småkravprosessen, som ble innført ved tvisteloven av 17. juni 2005 nr. 90, og som trådte i kraft 1. januar 2008. Skribenten fikk ideen til å skrive oppgaven fra en av Anne Robberstads forelesninger i sivilprosess, hvor oppfordringen var å skrive en oppgave hvor man følger et par saker i småkravprosess, for å finne ut hvordan det faktisk fungerer. Oppfordringen tas på strak arm ved en analyse av en rekke cases funnet i eskene på et advokatkontor, og ved en gjennomgang av regler i sivilprosessen. Denne oppgaven har til hensikt å se på sivilprosessen generelt, og småkravprosessen spesielt, hvor fokus er å se på om småkravprosessen fungerer etter sin hensikt i norsk rettsvesen i dag. Oppgaven har fokus på hva som særpreger småkravprosessen i teori og lovverk, samt å se på forliksrådenes rolle og se på hvorvidt rettsmekling er et bedre alternativ enn å føre sak ved småkravprosess. Spørsmål som kan stilles er om småkravprosessen virker som forutsatt og har de tiltenkte virkningene, og om det i det virkelige liv er store forskjeller mellom allmennprosess og småkravprosess. På slutten vil oppgaven også se på hvordan det er mest hensiktsmessig å behandle småkrav i samfunnet i lys av erfaringene og resonnementene.

1.1 Problemstilling

Virker småkravprosessen etter intensjonene, og kan det sies å være "kjapt, trygt og billig" å føre en sak etter småkravprosess? Er det noen problematiske sider ved småkravprosessen som kan avbøtes på noe vis?

1.2 Framgangsmåte

Oppgaven tar sikte på å redegjøre for småkravprosessen slik den framstår ut i fra gjeldende rett og juridisk teori for å klarlegge hva småkravprosessen innebærer. Oppgaven har noe fokus mot de problematiske sidene ved småkravprosessen, og bruker cases for å illustrere disse. Foruten dette brukes casene til å illustrere prosessen i småkravsakene, uten å ha altfor stort fokus på det materielle innholdet. Casene er ikke ment å være et representativt utvalg, men interessante saker fra virkeligheten. Oppgaven er basert på ikke-deltakende og observerende kvalitativ metode, med lav grad av formalisering. Denne metoden kjennetegnes ved at man undersøker færre enheter, gjennom et intensivt forskningsopplegg som har fokuset på å tolke, fremfor å lage statistisk generaliserbare hypoteser.¹ Studiet er ikke-deltakende, ved at skribenten ikke selv har vært deltaker i rettssakenes gang eller hatt omgang med partene. Datamaterialet er utelukkende skriftlige ut i fra saksmappene til en og samme advokat,

¹ Hellevik, Ottar. 2002. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Universitetsforlaget. S. 95-100.

hvor stevning, tilsvare, prosesskriv, omkostningsoppgaver, dom og emails brukes for å fastlå saksgangen.

Det er 3 cases som er gjennomført etter reglene om småkravprosess, og 2 er gjennomført etter den gamle ordningen med forenklet rettergang. Oppgaven vil se etter både styrker og svakheter ved småkravprosessen, med hensikt i å besvare problemstillingen. Drøftingen har en slags rettsosilogisk tankegang ved å drøfte hvordan reglene virker "på bakken" i lys av intensjonene, med bakgrunn i enkeltcasene og andre undersøkelser.

1.3 Om småkravprosessen og den nye tvisteloven

Småkravprosessen hadde sin spede begynnelse i et småkravutvalg som ble nedsatt i 1975, men det som kom ut av dette var en ordning med forenklet rettergang tilføyd tvistemålsloven i 1986 for krav på under 20 000kr.² Småkravprosessen overtok siden for den gamle ordningen med forenklet rettergang, og er videreforedlet slik at det er en mer utpreget muntlig prosess i motsetning til ordningen med forenklet rettergang.³ Tvistemålsutvalget var av den oppfatning at ordningen med forenklet rettergang ikke hadde vært vellykket, og at behovet for en ny småkravprosess var til stede, selv med en videreføring av dagens forlikrådsordning.⁴ Det var et poeng at forlikrådene ikke skal være noen "småkravdomstol", men snarere at småkravprosessen skal vokse frem på bekostning av forlikrådene. Det er meningen at "småkrav" skal sluses til rettsapparatet for en mer betryggende behandling.⁵ Mens ordningen med forenklet rettergang la opp til at domstolen kunne velge om saken skulle behandles skriftlig eller muntlig, noe som i praksis medførte at de aller fleste sakene ble avgjort kun etter skriftlig behandling, er dagens småkravprosess muntlig i sin form, jfr. tvl. §10-3.⁶ Hensikten bak småkravprosessen var å innføre en prosess med enklere saksbehandling som er tilpasset saker der tvistebeløpet er lavere, noe som er et utslag av proporsjonalitetsprinsippet. Tanken er at småkravprosessen skal være en enklere og hurtigere måte å gjennomføre rettssaken på, og at dette i sin tur vil gjøre det billigere å føre saken. Det er meningen at en sak etter småkravprosess skal kunne føres av en selvprosederende part, at rettsmøtet skal ta maksimalt 2-3 timer og at selve dommen skal være på maksimalt 2 sider. Dommeren skal ha kontrollen over rettssakens forløp,

² NOU 2001: 32. *Rett på sak*. Lov om tvisteløsning (tvisteloven). s. 126.

³ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 244.

⁴ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 266.

⁵ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 257.

⁶ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 763.

og holde kontroll på tidsbruken. Det viktige her er proporsjonalitet, hvor det skal være en sammenheng mellom sakens viktighet, tidsbruk og grundighet.⁷

Mens den gamle tvistemålsloven var utformet etter prinsippet fra de østerrikske prosesslover, er tvisteloven skrevet ut fra østerriksk, tysk og fransk sivilprosess.⁸ Hovedformålet med tvistemålsreformen var å "gi en mer effektiv sivil rettspleie som gir raskere, billigere og riktigere tvisteløsning for partene og bidrar til rettsavklaring".⁹ Videre skal loven bidra til rettssikkerhet for den enkelte. I Ot.prp.nr.74 er dette formulert via en rekke måltall:

- 1) 30% reduksjon av sakskostnadene, når man ser bort i fra saker ført etter småkravprosess.
- 2) At et dommerårsverk skal gjennomføre to og en halv gang så mange saker etter småkravprosessen i forhold til saker gjennomført etter den gamle tvistemålsloven.
- 3) 30% kortere saksbehandlingstid for hovedforhandling og ankeforhandling i saker som blir gjennomført etter småkravprosess i forhold til saker ført etter tvistemålsloven.
- 4) Et gjennomsnittlig dommerårsverk bør gjennomføre 15% flere saker enn før innføringen av tvisteloven.

En sentral forutsetning for utarbeidelsen av reglene rundt småkravprosessen er en oppfatning av at sakene som blir ført i domstolene har for høye sakskostnader forbundet med seg. Dette har spørsmål ved seg i forhold til grunnleggende krav om "access to justice" og "access to court", som går på mulighetene partene har til å fremme sin rett.¹⁰

1.4 Antallet tvistesaker som blir behandlet ved norske domstoler

Statistisk årbok inneholder statistikk rundt mengden saker som behandles i ulike tvisteløsningsorganer, og i den forbindelse er det interessant å se hvor mange saker forliksrådene behandler i forhold til rettsvesenet for øvrig. I 2009 ble 128 149 saker behandlet av forliksrådene, hvorav 60% tilsv. 78 216 saker - var fraværdommer, og hvor 4 000 ble erklært "innstilt" uten avgjørelse. I resten av sakene ble det truffet en avgjørelse som førte til sakens avslutning, enten pga partenenes enighet, eller at vilkårene for forliksråds-behandling ikke var oppfylt. Til sammenligning ble 14 479 sivile saker behandlet i de ordinære domstolene i 2009. Som tvisteløsningsmekanisme er forliksrådene sentrale, målt i antall behandlede saker. I Oslo ble det i 2008 behandlet 19

⁷ BT. 18.11.2007. "Det blir lettere å droppe advokat". <http://www.bt.no/nyheter/innenriks/Det-blir-lettere-aa-droppe-advokat-443020.html> (hentet ned 20.02.2011)

⁸ Forelesningsnotater i sivilprosess med Anne Robberstad høsten 2009 og våren 2010.

⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), s. 13.

¹⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005). s.51.

041 saker i forliksrådene, og det har vært en nedgang år for år, med en nedgang på 21.8% fra året før.¹¹

Antallet sivile rettssaker som kom inn for norske domstoler lå i 2007 på 13 307 saker, og dette tallet steg til 14 207 saker i 2008. Av disse ble 12 981 saker behandlet i 2007 og 15 007 ble behandlet i 2008.¹²¹³ Grunnen til at antallet behandlede saker overgår antall innkomne saker i 2008 har med at saker om midlertidig sikring og midlertidige avgjørelser etter innføringen av tvisteloven den 01.01.08 blir regnet som tvistesaker fremfor tvangssaker som tidligere. I 2009 steg antall sivile saker videre opp til 14 479.¹⁴ Det ble kun behandlet to gruppesøksmål i 2008, og det ble gjennomført rettsmeklingsmøter i 1 923 saker.¹⁵ Gjennomsnittlig behandlingstid for tvistemålssaker ved rettsinstansene i Oslo i perioden 2002-2008 var på rundt 114-129 dager i perioden, mens det viste en dalende tendens fra 2006 og fram 2008 hvor tiden var nede i 99 dager.¹⁶

2.0 Viktige rettssikkerhetshensyn

2.1 Innledende bemerkninger

Det er flere viktige prinsipper som Norge som rettsstat legger vekt på, deriblant kontradiksjonsprinsippet, prinsippet om bevisumiddelbarhet, muntlig saksbehandling, offentlighet, disposisjonsprinsippet, forhandlingsprinsippet, prinsippet om fri bevisføring og fri bevisvurdering, prinsippet at man dømmes av likemenn, og at retten plikter å gi prosessuell veiledning og tillate at feil blir rettet.¹⁷ Disse avveide hensyn er sentrale i forarbeidene til tvisteloven, og for utformingen av småkravprosessen. De vil følgelig være sentrale i min drøfting av trygghetsaspektet ved småkravprosessen. Forholdsmessighet, prosessøkonomi, proporsjonalitet og aktiv saksstyring er hensyn som er sentrale i forhold til at småkravprosessen skal være enklere og mindre

¹¹ "Årbok for Oslo 2009". <http://statistisk-arbok.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/> (hentet ned 13.03.2011)

¹² Domstolsadministrasjonen. "Domstolene i Norge 2007."

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20rapporter/Domstolene%20i%20Norge%202007.pdf (hentet ned 13.03.2011)

¹³ Domstolsadministrasjonen. "Domstolene i Norge 2008"

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20rapporter/Domstolene%20i%20Norge%202008.pdf (hentet ned 13.03.2011)

¹⁴ "Årbok for Oslo 2009". <http://statistisk-arbok.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/> (hentet ned 13.03.2011)

¹⁵ Domstolsadministrasjonen. "Domstolene i Norge 2008".

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20rapporter/Domstolene%20i%20Norge%202008.pdf (hentet ned 13.03.2011)

¹⁶ "Statistisk årbok for Oslo 2009". Sivile tvistemålssaker ved rettsinstansene i Oslo 2002-2008. <http://statistisk-aarbok-2009.moses.no/excel/Kap10-2009.xls> (hentet ned 13.03.2011)

¹⁷ Ot.prp. nr 51 (2004-2005). s. 10

omfattende, når det kommer til omstendelighet og tidsbruk. Men flere av disse hensynene er sentrale også i forbindelse med den nye tvisteloven og gjelder generelt.

2.1.1 Kontradiksjon

Det antageligvis viktigste grunnprinsippet i norsk prosessrett er regelen om kontradiksjon. Kontradiksjon innebærer at begge parter må få adgang til å uttale seg før det treffes en avgjørelse i saken. Kravet om kontradiksjon gjelder imidlertid bare faktum, og ikke juss, jfr tvl. §11-3. Dette er også hovedinnholdet i uttrykket "fair hearing" i art. 6 i EMK og SP art 14(1).¹⁸ Formålet med kontradiksjon er bl.a å sikre en riktig avgjørelse. Alle argumenter og bevis undergis mulighet for kontradiksjon. Kontradiksjon er en metode for å teste riktigheten av et bevis eller et dokument.¹⁹ Viktige prinsipper i reglene om kontradiksjon er reglene om varsel og reglene om innsyn.

Prinsippet med kontradiksjon og muligheten til å svare på motpartens prosesskrift er også slått fast i Walston-saken. Her var situasjonen at det hadde kommet inn et prosesskriv i en lang rekke av prosesskriv, og spørsmålet var om man kunne avgjøre saken om opplysningene var uten betydning gjennom antitetisk lesning av tvistemålsloven §401, 2. ledd. Her ble Norge dømt for brudd på EMK art. 6(1).²⁰ Prinsippet om kontradiksjon kan ikke gjelde uavkortet, siden man da kan ende opp med en rettssak som nesten aldri tar slutt, om partene skal kunne sende inn prosesskriv som den andre parten skal ta stilling til. Dette kan gå ut over avviklingen av rettssaken, og bidra til å fordyre saken.

2.1.2 Forsvarlighet og proporsjonalitet

EMK art. 6 (1) sier at partene i en rettssak har krav på en rettferdig rettergang, og dette er en del av forsvarlighetsprinsippet som framgår av tvl. §1-1. I kravet til forsvarlighet ligger det at saksbehandlingen skal være forsvarlig, og at dommen skal være materielt riktig. I likhet med prinsippet om kontradiksjon er dette et grunnprinsipp, men kravet til forsvarlighet betyr ikke at det ikke er en øvre grense for kontradiksjon, eller at det kan gå på bekostning av andre hensyn, som f.eks kravet til "reasonable time". Dette betyr at kravet til forsvarlighet ikke kan være absolutt, men at prosessen må være tilstrekkelig forsvarlig. Det kan således være en motsetning mellom kravet til forsvarlighet og kravet til rettergang innen rimelig tid. Her møter vi hensynet til proporsjonalitet, hvor man ut fra hensynet til forsvarlighet og tidsbruk finner en balanse som er riktig ut i fra sakens

¹⁸ Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP).

¹⁹ Forelesningsnotater i sivilprosess med Anne Robberstad høsten 2009 og våren 2010.

²⁰ jfr. EMD 37372/97 Walston v. Norway

omfang.²¹ En saks "betydning" kan være vanskelig å kvantifisere, og det er ikke bare de økonomiske verdiene som ligger til grunn for vurderingen. I følge tvistemålsutvalget må man vurdere interessen partene har i avgjørelsen, behov for rettsavklaring og eventuelle ideelle interesser.²² Krav om proporsjonalitet er også uttrykt i tvl. §21-8 (1), der det står at det skal være et "rimelig forhold mellom den betydning tvisten har og omfanget av bevisføringen". Dette er viktig siden reglene om proporsjonalitet har til hensikt å ivareta hensynet til fornuftig og rasjonell bruk av domstolsressursene.²³

2.1.3 Prosessøkonomi

Spørsmålet om prosessøkonomi favner både aspekter ved "domstolsterskelen" og kostnadene forbundet med å føre en rettssak. Terskelen sier noe om hvor tilgjengelig domstolene skal være for "vanlige folk", og prosessøkonomien sier noe om hvordan saksbehandlingen blir lagt opp for å finne den beste balanse mellom grundighet og økonomisk effektivitet.²⁴ Er terskelen veldig lav, og det er veldig billig å føre rettssaker, er det grunn til å tro at antallet saker vil gå opp slik at rettssystemet blir overarbeidet, noe som kan skje til fortrenghet for viktigere saker. I følge tvistelovens §9-4, skal retten "aktivt og planmessig styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, *prosessøkonomisk*, og forsvarlig behandling". Disse hensynene er vektlagt sterkt i den nye tvisteloven med den erkjennelse at rettssaker ofte er dyre å føre. Det er ikke alle saker som har samme saksbehandlingsbehov, og derfor har man skilt ut en egen prosessform for småkrav gjennom småkravprosessen, som gjelder saker der tvistebeløpet beregnet i samsvar med lovens kap. 17 er under 125 000 kr, mens de øvrige sakene behandles etter reglene om allmennprosess. Her kommer hensynet til proporsjonalitet inn.²⁵

Når det gjelder saker som ikke gjelder formuesverdier, behandles sakene etter reglene om småkravprosess dersom dette blir sett på som forsvarlig av retten, og partene ikke motsetter seg det, jfr. tvl. §10-1 (2c). I disse sakene kan det i småkravprosessen være vanskelig å operere med en øvre og nedre grense, samt en 20% - regel når det gjelder sakskostnader. Løsningen som er nærliggende å tenke seg, er at §20-5 legges til grunn. Etter denne bestemmelsen skal sakens nødvendige kostnader erstattes.

2.1.4 "Equality of arms"

Prinsippet om Equality of arms er en del av prinsippet om rettferdig rettergang (prosessuell likestilling), der likhetsprinsippet går på at partene skal ha rimelig mulighet

²¹ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 132.

²² NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 949.

²³ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 950.

²⁴ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 131.

²⁵ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 132

til å føre sin sak på en slik måte at vedkommende part ikke kommer i en ufordelaktig stilling vis a vis den andre parten.²⁶

"The Court agrees with the Commission that as regards litigation involving opposing private interests, «equality of arms» implies that each party must be afforded a reasonable opportunity to present his case – including his evidence – under conditions that do not place him at a substantial disadvantage vis-à-vis his opponent."²⁷

Likhetsprinsippet favner vidt, og inkluderer likhet når det gjelder bevis og bevisføring, noe som vil si at begge parter skal kunne føre bevis i forbindelse med det aktuelle bevistema.²⁸ Det skal også være likhet når det gjelder anledning til å avhøre vitner i saken, sakkyndige og den annen part. I dette ligger det også at det skal være lik tilgang til å undersøke bevismateriale i saken.²⁹

2.1.5 Bevisumiddelbarhetsprinsippet og prinsippet om fri bevisføring

Viktige trekk ved den sivile rettergang er prinsippene om fri bevisføring og fri bevisvurdering. Hovedinnholdet i prinsippet om fri bevisføring er at det ikke er oppstilt formelle krav til bevisene. I fri bevisvurdering ligger det at retten kan vektlegge bevisene fritt.³⁰ Tvl. §21-3 (1) sier at partene kan føre de bevis de ønsker. Tvl. § 9-14 (1) angir hovedregelen om at hovedforhandlingene er muntlige og at bevisføringen er umiddelbar etter tvl. §21-9, jfr §1-1 andre ledd, siste strekpunkt. Det at noe er umiddelbart, henger sammen med forestillingen om at bevisene blir til der og da. EMK art. 6 (1) og SP art. 14 (1) sier at partene har krav på at sakens realitet blir truffet på grunnlag av en muntlig prosedyre, og det vil si at saken på minst ett trinn av sakens forløp må ha vært behandlet muntlig.³¹ Tanken er at bevisene skal føres direkte for den dømmende rett. Det samme gjelder for småkravprosessen etter tvl. §10-3, fjerde ledd siste setning. Femte ledd legger imidlertid begrensninger ved at "bevis gjennomgås og føres bare så langt det er grunn til det ut fra en avveining av hensynene til forsvarlig og prosessøkonomisk behandling". I tillegg åpner småkravprosessen for fjernavhør etter tvl. §10-3, sjette ledd, dersom retten ikke finner det påkrevd at forklaringen gis direkte i rettsmøtet. Dette er ganske ulikt allmennprosessen, hvor bevisumiddelbarhetsprinsippet er mer absolutt. Det er i allmennprosessen dog adgang til fjernavhør etter tvl. §21-10, såfremt forklaringen ikke er ekstra viktig. Et allminnelig kriterium for fjernavhør er at direkte avhør ikke lar seg gjennomføre, eller er særlig byrdefullt og kostnadskrevenende. Etter tvl. §13-1 er det for begge prosessformer åpning for fjernmøte helt eller delvis såfremt partene samtykker til dette.

²⁶ jfr. EMD 37372/97 Walston v. Norway

²⁷ Dombo Beheer, Series A No. 274 (Para. 33).

²⁸ ibid.

²⁹ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 173.

³⁰ Ot.prp. nr 51 (2004-2005). s. 34.

³¹ Forelesningsnotater i sivilprosess med Anne Robberstad høsten 2009 og våren 2010

2.1.6 Veiledningsplikten

Gjennom tvisteloven kom et skjerpet krav til rettens veiledningsplikt, men hvor retten likevel skal forholde seg upartisk. Den gamle tvistemålsloven hadde ikke noen egen bestemmelse som uttrykkelig fastslo veiledningsplikt. Man hadde dog tvml. §86 annet ledd som antydte veiledning ved at "retten bør dog sørge for, at partenes anførsler blir saa klare og fullstændige som mulig", og tvml. §87 hvor retten "under sakens gang bør [...] gi baade parterne og andre den veiledning [...]". Veiledning kan være ekstra viktig i de sakene hvor parten opptrer uten advokat, siden selvprosedering kan føre til uryddighet og føre til at saken drøyer ut i tid. Hensynet til partslikhetsprinsippet tilsier også at retten veileder den svakere part.

Veiledningsplikten kan skilles i veiledning om saksbehandling og veiledning om materielle spørsmål. Det siste bør begrenses i følge utvalget av hensyn til at domstolene bør være nøytrale konfliktlødere.³² Departementet sier derimot at:

"Departementet mener at hensynet til rettens upartiskhet ikke vil innebære et så omfattende hinder for veiledning som utvalget kan synes å ha forutsatt".³³

De framhever at veiledningen må skje på en slik måte at den ikke setter domstolenes upartiskhet under tvil. Tvl. § 11-5, annet ledd bestemmer at retten har en veiledningsplikt som skal bidra til at tvisten får en riktig avgjørelse. Det loven sikter til her er den materielle sannhet, og ikke den formelle sannhet.³⁴ Målet er at dommen skal være materielt riktig, og tvl. §11-5 (3) bestemmer at retten skal sørge for at tvistes spørsmål blir klarlagt, sammen med partenes påstander og standpunkter til faktiske og rettslige spørsmål. I fjerde ledd skal retten bidra til at faktiske og rettslige spørsmål av betydning kommer for dagen, slik at partene kan ivareta sine interesser i saken. I femte ledd oppfordres partene til å legge fram bevis. Veiledningsplikten er imidlertid avgrenset til at retten ikke kan komme med forslag til krav parten kunne fremsette, rettsregler, påstander eller påstandsgrunnlag.³⁵ Her må det uansett utvises varsomhet, men en viss fleksibilitet her kan forsvares ut fra hensyn til ønsket om mest mulige riktige avgjørelser, selv om dette må bero på skjønn. Hvilket stadium saken er på, kan her ha betydning, ved at det er bedre med tidlig enn sen materiell veiledning. Graden av rimelighet vil også spille inn, hvis den selvprosederende står mot en annen part som er representert ved advokat.³⁶

³² NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 138.

³³ Ot.prp. nr 51 (2004-2005). s. 173.

³⁴ Ot.prp. nr 51 (2004-2005). s. 173.

³⁵ Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 406.

³⁶ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 139.

2.1.7 Forhandlingsprinsippet og disposisjonsprinsippet

Sivilprosessen er basert på at domstolene kun skal avgjøre krav som partene går til domstolene med, og påstandene trekker opp rammene for avgjørelsen. Det er dette som ligger i disposisjonsprinsippet, og som er et utslag av avtalefriheten. Partene står således fritt til å bestemme om en sak skal løses av domstolene, og hvilke deler av saken domstolen skal løse.³⁷ I forhandlingsprinsippet ligger det at partene har hovedansvaret for å bidra til sakens opplysning, og er nedfelt i tvl. §11-2, annet ledd, jf §11-5 femte ledd og §21-3, annet ledd. Partene har selv ansvar for å føre bevis, og anførselene binder retten. Dette gjelder ikke hvor partene ikke har fri rådighet. Eksempler på dette er farskapssaker og saker om ekteskap er inngått i strid med visse ufravikelige vilkår. Når det kommer til rettsanvendelsen, er domstolen ikke bundet av partenenes syn.³⁸ Retten skal innenfor rammene av tvl. §11-2 av eget tiltak anvende gjeldende rettsregler. Dette gjelder bevisene i saken.

2.1.8 Aktiv saksstyring

Et sentralt ledd i den nye tvisteloven er rettens plikt til aktiv saksstyring etter tvl. §11-6.³⁹ Dette har med rollefordelingen mellom retten og partene å gjøre. Hensynene til konsentrasjon, hurtighet og proporsjonalitet tilsier en aktiv saksstyring for å sikre struktureringen av saksforberedelsen og hovedforhandlingen.⁴⁰ Til en viss grad har norske domstoler hatt en nøytral og tilbaketrukket rolle hvor dommeren avgjør tvisten. Utvalget bak den nye tvisteloven mente at saksstyring på alle trinn i saken var en viktig forutsetning for en velfungerende prosess, og henviser til erfaringer fra andre land.⁴¹ Det var antatt at dette ville føre til merarbeid for dommeren, men at det ville effektivisere domstolenes arbeid og dessuten gjøre den kvalitativt bedre.⁴² Aktiv saksstyring er noe annet enn veiledningsplikt, og innebærer en plikt til aktiv kontakt med partene, ved at det utarbeides en fremdriftsplan for saken med frister som trekker opp rammer for den videre prosess.⁴³ Reglene om aktiv saksstyring er angitt i tvl. §11-6 (1), hvor "retten skal legge en plan for behandlingen av saken og følge den opp slik at saken effektivt og forsvarlig kan bringes til avslutning". Videre har man en rekke enkeltregler som konkretiserer dette, så som tvl. §9-4 om saksforberedelsen, §9-11 om forberedelse av hovedforhandling, §9-13 om styring av hovedforhandling og §10-2 annet ledd om saksstyring i småkravprosessen. I henhold til tvl. §11-7 skal

³⁷ Ot.prp. nr 51 (2004-2005). s. 167.

³⁸ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 137

³⁹ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 238.

⁴⁰ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 133.

⁴¹ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 136.

⁴² Inst. O. nr. 110 - 2004 - 2005. s. 80.

⁴³ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 133.

domstollederen følge opp plikten til aktiv saksstyring, og "skal gi de nødvendige pålegg for at mangler ved unnlatt eller for sen saksstyring rettes". Til tross for alt dette, er det fremdeles partene som skal fremme og føre saken, så saken skal være partsdominert fremfor domstolsdominert.⁴⁴

2.1.9 Folkerettens betydning

Tvl. §1-2 sier at "loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat". Bestemmelsen er en generell folkerettsreservasjon med formål å sikre at saksbehandlingen i sivile saker er i samsvar med den folkeretten Norge er bundet av. Regelen er ikke begrenset snevert, men gjelder generelt for anvendelsen av tvisteloven.⁴⁵ I Norge gjelder presumsjonsprinsippet, og det vil si at man tolker norsk rett i samsvar med folkeretten om det er et tomrom i norsk rett. Det samme gjør man ved ubevisst motstrid, men er det bevisst motstrid, følger man norsk rett i strid med folkeretten.⁴⁶

Norges folkerettslige forpliktelser har sin manifestasjon i de tre menneskerettskonvensjonene som ble til norsk rett ved innføringen av menneskerettighetsloven av 21. mai 1999 nr. 30. Den mest fremtredende av disse tre er den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). EMK artikkel 6 nr. 1 omhandler retten til en rettferdig rettergang, der alle med en "criminal charge" mot seg skal nyte godt av "a fair and public hearing" innen "a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law". Videre er uskyldspresumsjonen nedfelt i andre ledd ved at alle som er "charged with a criminal offence [...] shall be presumed innocent until proved guilty". Dette er viktige rettigheter som har vært tema i flere dommer.

Prinsipper som er trukket opp i EMK er hensynene til likhet, konsentrasjon og forsvarlig behandling. Hensynet til likhet går på "equality of arms", som er beskrevet under eget punkt i oppgaven. Hensynet til konsentrasjon går på at saken skal løses innenfor "a reasonable time". Til sist er det et krav om forsvarlig domsbehandling, selv om det tilsynelatende kan stå i motsetning til reasonable time.⁴⁷ Her må man veie hensynene mot hverandre.

2.2 Småkravprosessens særegne regler

Tvistelovens kap. 10 omhandler småkravprosessen, og denne skal i utgangspunktet anvendes i saker der tvistesummen er under kr. 125 000. Denne grensen kan synes å være høy, og er høyere enn for eksempel grensen for den engelske småkravprosessen

⁴⁴ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 133

⁴⁵ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s.652

⁴⁶ Forelesningsnotater i rettskildelære ved J. E. Helgesen høsten 2009 og våren 2010.

⁴⁷ Ot.prp nr.51 - 2004 - 2005.

på GBP 5000. Småkravprosessen i Norge skal også kunne anvendes der tvistebeløpet er over 125 000 kr, men der kreves partenes samtykke. Småkravprosess kan også anvendes der tvisten ikke gjelder formuesverdier etter rettens beslutning.⁴⁸ Dette er hjemlet i tvl. §10-1 (2) bokstav c hvorefter småkravprosessen også kan anvendes på saker som ikke gjelder formuesverdier dersom det er forsvarlig og hensiktsmessig, såfremt partene ikke motsetter seg dette. Verdifastsettelsen i saker om formuesverdier skjer etter reglene i kapittel 17 i tvisteloven, hvor tvistebeløpets totale størrelse beregnes etter tvl. §17-3. Ved verdissetelsen er det sakens betydning for saksøker man skal finne frem til, jfr tvl. §17-2.

I tvl. §10-1 (3) er det regler om når småkravprosess ikke kan anvendes, og det gjelder gruppesøksmål etter kapittel 35, saker etter spesialprosess, søksmål om rettsforhold hvor partenes rådighet er begrenset, jfr. tvl. § 11-4, eller der hvor sakens betydning går ut over den konkrete tvist, eller at hensynet til forsvarlig saksbehandling tilsier behandling etter allmennprosess. Den siste bestemmelsen sier at saken må ha betydning *for parten* ut over den aktuelle sak, så det er etter Hovs mening ikke nok at saken kan ha betydning for andre enn partene. Saken må ha en form for prejudikatverdi, slik at om vedkommende part velger å reise flere rettssaker, må den foregående saken ha betydning.⁴⁹

Det at det er meningen at partene i småkravprosessen i større grad kan opptre selvprosjederende, noe som har en kostnadsmessig positiv side. Det legges opp til at det skal være enklere å føre saken, og at man som saksøkt skal kunne forutsi hva sakskostnadene kan bli hvis man taper saken. Gebyret for å reise sak gjennom småkravprosess er nedsatt i forhold til allmennprosess, og for tingretten er beløpet på 3.5R og ellers 2.5R⁵⁰ hvis saken først har vært behandlet i forliksrådet. Bare saker av en viss økonomisk betydning kan forsvare bruk av advokat. For en selvprosjederende part det ikke alltid lett å føre en sak, siden det juridiske fagspråket kan være vanskelig å få tak på og forstå, noe som øker behovet for veiledning for den selvprosjederende part som ikke er juridisk skolert.

2.2.1 Plikter før sak reises

Før en sak kommer til domstolen, har parten en plikt etter §5-2 første ledd til å gi en skriftlig varsel til den som det er aktuelt å reise sak mot. Her skal varselet "opplyse om det krav som kan bli fremmet, og grunnlaget for det". Her vil grunnlaget si det sentrale faktum. Dette er derimot ikke en prosessforutsetning, slik at en sak ikke avvises om

⁴⁸ Hov, Jo. 2007. *Rettergang*. Papinian. s.320

⁴⁹ Hov, Jo. 2007. *Rettergang*. s. 321

⁵⁰ Jfr. Rettsgebyrlovens bestemmelser

varslingsplikten ikke er overholdt. Manglende varslingsplikten kan derimot ha konsekvenser for rett og plikt til å betale saksomkostninger. Skulle kravet dreie seg om penger, må man angi beløpet. Dersom den saksøkende part er representert ved en advokat, bør rettsreglene som kravet bygger på angis på en slik måte at den andre parten forstår innholdet og kan ta stilling til det.⁵¹ Etter tvl. §5-2 første ledd, tredje punktum, skal varselet også "oppfordre den annen part å ta stilling til kravet og grunnlaget" for det. Etter annet ledd har saksøkte en svarplikt. Videre er det en plikt til å undersøke om det er mulig å komme fram til en minnelig løsning, jfr. tvl. §5-4. Her skal man forsøke, og det kan skje gjennom mekling i forliksrådet, utenrettslig mekling, eller ved en utenrettslig tvisteløsningsnemnd. Saker som har vært behandlet i forliksrådet eller i en klage- eller reklamasjonsnemnd kan når som helst bringes inn til retten ved stevning, såfremt kravet i mellomtiden ikke er blitt foreldet. Er dom avsagt i forliksrådet, må saken bringes inn for tingretten innen lovens alminnelige ankefrist dvs. 1 mnd.

2.2.2 Saken reises

Reglene om stevning er noenlunde lik de som gjelder i allmennprosessen, men ved at retten selv kan velge om kontakten skal være skriftlig eller muntlig vis a vis partene.⁵² Etter tvl. §9-2 reises en sak ved stevning til retten der hvor saksøkte bor eller har forretningssted, og den inngis skriftlig eller muntlig. I likhet med hva som gjelder i allmennprosessen kan partene ved oppmøte i retten få et prosesskriv satt opp, jfr. tvl. §12-1 annet ledd. I sistnevnte tilfelle skjer det ved at retten nedtegner stevningen i et skriftlig dokument som forkynnes for motparten. I forbrukerforhold kan forbrukeren velge verneting etter tvl. §4-5 (7). I en stevning må man opplyse om realitetene i saken, oppgi hva man ønsker å få overprøvd, hvilken endring man krever, og hva man mener er feil ved avgjørelsen. I tillegg bør avgjørelsen fra forliksrådet følge med stevningen. Stevningen forkynnes for saksøkte som pålegges å innlevere et tilsvaret til retten innen den tid retten fastsetter, normalt 3 uker, jfr. tvl. §9-3. Etter tvl. §10-2 (1) gjelder §§9-2, 9-3 og 9-6 til 9-8 tilsvarende, og det vil si at reglene om stevning, reglene om skriftlig tilsvarende, reglene om uttalelser og innsigelser rundt saksbehandlingen også gjelder for småkravprosess.

Det skal etter tvl. §10-2 (3) andre punktum ikke fremsettes partsinnlegg ut over tilsvaret, med mindre "særlige grunner" foreligger. Tv. §9-10 om sluttinnlegg gjelder ikke under småkravprosess, noe Hov hevder kan medføre at det er en fri adgang til å utvide saken, noe som vil ha ugunstige konsekvenser.

⁵¹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005), s. 377.

⁵² Ot. prp. nr. 51 (2004-2005), s. 194.

Innlegg til retten skjer i prosesskriv etter tvl. §12-1. Her skal retten gi nødvendig veiledning rundt hva tilsvaret bør inneholde, og i tilsvaret skal saksøkte opplyse om kravet godtas eller bestrides. Er den saksøkte selvprosederende, kan tilsvaret leveres muntlig og den saksøkte vil da få hjelp av retten til å utarbeide et skriftlig tilsvare, jfr tvl. §12-1, annet ledd. Rettsgebyr må betales på forskudd dersom saksøkeren er selvprosederende.⁵³ Tv. §§ 9-4 og 9-5 har ikke samme anvendelse i reglene om småkravprosess, ved at tilsvare ikke skal gis i rettsmøte, ei heller skal det kunne forhandles om hvilken prosess saken skal føres etter. Tv. §9-10 om sluttinnlegg gjelder heller ikke i småkravprosessen, ved at det ikke er noen formell avslutning av saksforberedelsen.⁵⁴

Etter tvl. §9-4 skal retten "aktivt og planmessig styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling". Dette skal følges opp med en plan for den videre behandling av saken i samråd med partene, og denne drøftingen kan skje ved fjernmøte, jfr. tvl. §9-4 tredje ledd. Det vil si at parten kan delta i rettsmøtet via telefon eller videokonferanse. Dette skjer i praksis ved at retten innkaller til et planleggingsmøte der dommeren og prosessfullmektigene evt. de selvprosederende parter på en telefonkonferanse går igjennom en standardliste med punkter som er av betydning for gjennomføringen av saken. Retten berammer straks den muntlige sluttbehandling, eventuelt avgjør om saken skal føres skriftlig.⁵⁵ Etter tvl. §9-6 skal partene gis anledning til å uttale seg om "forhold av betydning for avgjørelser om saksbehandlingen", og etter andre ledd skal parten fremsette innsigelser vedrørende prosesshandlinger ved første anledning. Avgjørelser om saken skal avvises eller heves skal treffes så tidlig som mulig under saksforberedelsen.⁵⁶

Saksforberedelsen etter tvl. § 10-2 legger vekt på kontakt mellom partene og nødvendig veiledning, hvor man skal undersøke hvor lang forberedelse som strengt tatt er nødvendig under saksforberedelsen. I saker som føres ved allmennprosess skal saksbehandlingen avsluttes senest 2 uker før hovedforhandling med mindre retten bestemmer noe annet jfr. tvl. §9-10 (1), og som regel avsluttes saksforberedelsen med et sluttinnlegg. For saker som behandles etter reglene om småkravprosess skal retten etter tvl. §10-2 påse at saksforberedelsen er tilstrekkelig, og se om det er mer som bør foretas. Fristen for å fremlegge nye dokumentbevis er her en uke, jfr. tvl. §10-2 (3).

⁵³ "Retningslinjer for behandling av småkravsaker i Oslo tingrett".

<http://www.domstol.no/upload/OBYR/Internett/Brosjyrer/Retningslinjer%20sivile%20saker%20SMÅKRAV.pdf>
(hentet ned 20.02.2011)

⁵⁴ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005). s. 401.

⁵⁵ "Retningslinjer for behandling av småkravsaker i Oslo tingrett".

<http://www.domstol.no/upload/OBYR/Internett/Brosjyrer/Retningslinjer%20sivile%20saker%20SMÅKRAV.pdf>
(hentet ned 20.02.2011)

⁵⁶ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). s. 394

I forhold til avskjæring av krav, påstander, påstandsgrunnlag og bevis som er fremlagt etter avsluttet saksforberedelse etter regelen i tvl. §9-16, er reglene litt annerledes i småkravprosessen. I utgangspunktet kan ikke en part ensidig fremsette nye krav, eller utvide påstanden etter tvl. §9-16. Dette kan likevel skje om det er foranlediget av motpartens sluttinnlegg, eller dersom retten tillater det. Man bedømmer det ikke like strengt, og grunnlaget for det er at småkravprosessen er mer uformell, og at man kan ha med en selvprosederende part å gjøre, noe som gjør at terskelen for å avskjære bevistilbud er høyere.⁵⁷ Skulle det vise seg at en av partene fremmer krav som umulig kan få medhold, kan retten etter begjæring fra den annen part avgjøre kravet ved dom etter forenklet domsbehandling etter tvl. §9-8.

2.2.3 Saksgangen i småkravprosessen

Småkravprosessen er et utslag av proporsjonalitetsprinsippet, og formålet er enkelhet, raskhet og at det skal være billig å føre saken. Tidsfristene er kortere, saksforberedelsen er kortere, og ambisjonen er at sluttbehandlingen normalt foregår ved et rettsmøte på maksimum én dag etter tvl §10-3. Det normale er likevel at tingrettene berammer sakene over en halv dag. Rettens sammensetning er stort sett den samme som i allmennprosessen, jfr. domstolloven §21, annet ledd. Det normale er at man kun setter retten med én fagdommer.⁵⁸ Det kan være aktuelt å utstyre retten med fagkyndige meddommere etter tvl. §10-3 tredje ledd første setning, dersom det er fremsatt krav om det innen én uke etter at retten mottok tilsvaret, eller at det er ønskelig ut i fra en forsvarlig behandling. Dersom sakkyndige meddommere besluttet av retten etter krav fra en av partene, vil kostnadene ved dette måtte forskutteres av den som har fremsatt kravet.

Videre er hensikten en utstrakt grad av muntlighet, og at partene skal kunne opptre uten en prosessfullmektig.⁵⁹ Bortsett fra skriftlig stevning og tilsvare, samt varsel om bevisføring, skal prosessen være muntlig. Det er ikke adgang til å blande skriftlig og muntlig prosess ut over dette.⁶⁰ Forarbeidene fremhever at bruk av advokat vil kunne øke sjansen for en mest mulig riktig avgjørelse, og at dette også er ønskelig. Det legges opp til at partene selv skal kunne avgjøre og vurdere hvorvidt engasjering av advokat er hensiktsmessig.⁶¹ Det er gjort forenklinger i prosessreglene for å sikre at

⁵⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). s.194.

⁵⁸ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005). s. 402.

⁵⁹ Hov, Jo. 2007. *Rettergang*. s.319.

⁶⁰ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 763.

⁶¹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005). s. 198.

selvprosederende parter skal kunne føre saken, noe som også viser seg ved at preklusjonsreglene i tvl. §§9-10 og 9-16 ikke er gitt anvendelse.⁶²

Det skal ellers kun holdes ett rettsmøte, og det skal foregå muntlig som en slags forenklet hovedforhandling.⁶³ Det følger av tvl. §10-3, 2. ledd siste setning. Er det eventuelle bevis i saken, er meningen at parten skal presentere dem i dette rettsmøtet. Adgangen til bevisføring er noe begrenset i forhold til allmennprosessen etter §10-3 femte ledd:

"Bevis gjennomgås og føres bare så langt det er grunn til det ut fra en avveining av hensynene til forsvarlig og prosessøkonomisk behandling"

Her legges det altså opp til en avveining, og hvor balansen må ligge mellom forsvarlighet og økonomiske hensyn. Nå kan det se ut som dette er hensyntatt i tvl. §10-3, 5. ledd, tredje setning ved at bevis bare skal gjennomgås og føres så langt det er grunn til det ut fra en avveining av hensynene til forsvarlig og prosessøkonomisk behandling. Småkravprosessen åpner også for fjernavhør etter tvl. §10-3, 6. ledd dersom retten ikke finner det påkrevd at forklaringen gis direkte. Her blir bevisumiddelbarhetsprinsippet svekket til fordel for proporsjonalitetshensyn.⁶⁴ Vitners troverdighet blir trukket frem i forarbeidene som et hensyn som gjør at denne formen for bevisføring må benyttes med varsomhet.⁶⁵ Det er likevel ikke uvanlig med fjernavhør av vitner i allmennprosess.

Det er et mål at saker ikke skal drøye ut i tid, og hvor man bruker den tiden som man trenger, men ikke mer. Videre er målet at man skal se om det er mulighet for en "minnelig ordning" mellom partene. Dersom mekling er aktuelt, kan det skje under det muntlige sluttmøtet.⁶⁶ Dette kan ha den følge at hensynet til kontradiksjon kommer under press, ved at hurtighet går foran grundige forhandlinger.

2.2.4 Dom

Det er enklere krav til utformingen av dommen i småkravprosessen enn i allmennprosessen. Dommen kan avsies på slutten av rettsmøtet, med muntlig redegjørelse for hovedpunkter. Eventuelt kan dommen avsies innen én uke etter at saken er tatt opp til doms. Etter §10-4 skal dommen avsies innen tre måneder etter at stevning ble inngitt, selv om fristen ikke er endelig og absolutt:

⁶² NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 763.

⁶³ Hov, Jo. 2007. *Rettergang*. S. 322.

⁶⁴ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). s. 402.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). s. 233.

⁶⁶ "Retningslinjer for behandling av småkravsaker i Oslo tingrett".

<http://www.domstol.no/upload/OBYR/Internett/Brosjyrer/Retningslinjer%20sivile%20saker%20SMÅKRAV.pdf>
(hentet ned 20.02.2011)

"Departementet foreslår ikke å knytte umiddelbare rettsvirkninger til oversittelse av fristen."⁶⁷

Småkravprosessen åpner for at dommeren kan avsi dom etter muntlig rettsmøte dersom dommeren finner grunnlag for det, jfr. tvl. §10-4, annet ledd. Dette skjer nok likevel bare rent unntaksvis. Det normale vil være at domsavsigelse finner sted innen én uke etter sluttbehandlingen, jfr tvl. §10-4 annet ledd, annen setning. Domsgrunnene er noe forenklet i forhold til allmennprosessen.⁶⁸ Dommes sendes som post til partene, og hvor man kvitterer ved å sende tilbake en mottakskvittering.⁶⁹ Dommen skal gjengi påstander, påstandsgrunnlag, samt hvilke momenter retten har lagt avgjørende vekt på jfr. samme bestemmelses 4. ledd.

2.2.5 Sakskostnader

Paragraf §10-5 i tvisteloven omhandler saksomkostninger i småkravprosessen, og i andre ledd står det at kun et beløp tilsvarende 20% av sakens tvistesum erstattes. I tillegg kommer andel mva. dersom partene ikke har fradragsrett for dette, og utlagt rettsgebyr samt utgifter til evt. sakkyndige. Partens egne reiseutgifter til rettsmøtet kommer også i tillegg, men ikke prosessfullmektigens. Øvre grense for saksomkostningene (eks. tilleggsutgifter som nevnt) er på 25 000 kr, uansett tvistesummens størrelse. Nedre grense er på 2 500 kr. Dersom tvistesummens størrelse er på 50 000 kr, og saksutgiftene er på 20 000 kr, får man bare dekket 10 000 kr om man vinner saken. Dette kan ha uheldige sider ved seg, og som gjør at saker blir holdt borte fra rettssystemet. Dette er nok ikke intensjonen:

"Domstolsterskelen må senkes, slik at domstolene kan gi et reelt tilbud til dem som har et rimelig behov for å få løst sine tvister".⁷⁰

Det positive er en forutsigbar prosessrisiko. Videre er rettsgebyret lavere for småkravprosessen.

2.2.6 Ankemulighetene i småkravprosessen

Ankemulighetene i saker etter småkravprosess er noe begrenset i forhold til saker som er ført etter allmennprosess, jf. tvl. §29-13. Saken kan kun ankes om lagmannsretten samtykker. Ankesaken kan derimot ikke bli ført som småkrav, men blir behandlet som en sak etter allmennprosess, noe som har betydning for omfang og kostnader. Anke etter tvl. §10-6 er gitt tilsvarende anvendelse som i allmennprosess, men etter tvl. §29-12 kan lagmannsretten i saker som gjelder småkravprosess velge å oppheve tingrettens

⁶⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 202.

⁶⁸ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 343.

⁶⁹ "Retningslinjer for behandling av småkravsaker i Oslo tingrett".

<http://www.domstol.no/upload/OBYR/Internett/Brosjyrer/Retningslinjer%20sivile%20saker%20SMÅKRAV.pdf>

⁷⁰ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). s. 194.

dom i stedet for å ta den opp til realitetsbehandling om det foreligger feil ved rettsanvendelsen, eller vesentlige feil ved saksbehandlingen. I praksis skal det likevel svært mye til at lagmannsretten samtykker i å fremme en anke i en sak om pengekrav der saken har vært behandlet etter reglene om småkravprosess. I tvl. §30-2 står det at direkte anke til Høyesterett ikke er mulig etter en dom ved småkravprosess.

2.3 Småkravprosess i andre land

Småkravprosess som ordning for å få løst saker av mindre verdier på en trygg og sikker måte er ikke ny, og kom først til uttrykk i regi av Europarådet i 1970 årene gjennom resolusjon Recommendation R(81)7 i 1981.⁷¹ I EU har man forordningen om en europeisk småkravprosess (Regulation (EC) No 861/2007)⁷², som er en ordning for alle grenseoverskridende sivile saker på opp til 2000 Euro. Den kan ikke benyttes i arbeidsrettslige, familie- og arverettslige, insolvensrettslige og sosialrettslige saker, jfr. art. 2. I likhet med den norske småkravprosessen er det lagt opp til at parten kan være selvprosederende, jfr. art 10, ved at saksøker bruker et standard formular og fyller det ut på den aktuelle domstolens språk, jfr. art. 4 (1) og art. 6 (1), og hvor aktuelle bevis blir beskrevet. Rettsmøte skjer kun dersom retten finner det nødvendig eller en part ber om det. Dette kan også skje via videokonferanse, og bevisopptak kan også skje via fjernmøte, jfr. art. 8. Et spesielt punkt går på adgangen til bevisføring i art. 9:

” The court or tribunal shall determine the means of taking evidence and the extent of the evidence necessary for its judgment under the rules applicable to the admissibility of evidence.”

Her er det retten som bestemmer graden av bevisføring og hvilke bevis som skal tillates. Imotsetning til den norske prosessen er denne i utgangspunkt skriftlig, jfr. art. 5, i likhet med den gamle ordningen med forenklet rettergang. Domstolen har ansvar for å veilede partene om hvordan skjemaene utfylles, samt veilede i prosessuelle spørsmål. Saksøkte mottar et formular etter senest 14 dager og har 30 dagers svarfrist, og skulle den saksøkte ikke svare, avgjør retten saken. Dersom saksøkte har et motkrav, sendes dette til saksøker, som også får 30 dagers svarfrist. Skriftlige bevis og vitneforklaringer kan opptas, jfr. art 7 og 9, og om det er nødvendig kan muntlige vitneforklaringer gis. I likhet med den norske tvisteloven legges det opp til at rettens skal forsøke å få saken løst i minnelighet, jfr. art 12 (3). Når forsvareren har sendt sitt tilsvaer, skal en avgjørelse foreligge eller ett rettsmøte være avholdt innen 30 dager, jfr. art. 7 (1). Den tapende part skal dekke den vinnende parts omkostninger, såfremt den vinnende part ikke har unødvendige omkostninger eller kostnader som er disproportjonale med sakens betydning, jfr. art 16.

⁷¹ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 325.

⁷² “European Small Claims Procedure”. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0861:en:NOT> (hentet ned 26.03.2011)

Småkravprosess finnes i ulike former i ulike land, og i våre nordiske naboland. I Sverige har man hatt en prosessform for småsaker siden 1974, og prosessen kom opprinnelig til uttrykk i "lag om rättergangen i tvistemål om mindre värden". Siden kom reglene i 1987 inn i "rättergangsbalken", som er den alminnelige svenske sivilprosesslov. I dag er det ingen forskjell på hvordan småkrav-saker og andre saker behandles, men det er noen spesielle regler for småkrav. Grensen for småkrav går på 18 000 svenske kroner. Sakene behandles med én dommer fremfor 3 dommere som er det normale i ordinære saker.⁷³

I Danmark har man en sivilprosess som har fellestrekk med den norske i form av "retsplejeloven". Danmark har ingen småkravprosess eller ordning for krav med lavere tvistebeløp, men har en rekke nemnder som forbrukerklagenemnd m.fl. Småkravprosess har flere ganger vært på tegnebrettet i Danmark, og ble forsøkt innført første gang i 1973, andre gang i 1979 og sist ved småsaksutvalgets betenkning nr. 1341/1997.⁷⁴

I England har man også et flersporet system, med enklere prosessregler for verdier mellom GBP 5 000 og GBP 15 000, som går under navnet "fast track".⁷⁵ England var et foregangsland da de innførte "small claims process" i 1996, med en grense som først lå på 3 000 pund, og som siden økte til 5 000 pund i 1999. Småkrav-saker behandles av Country Court, som tilsvarer vår tingrett.⁷⁶ Også i England var bekymringen at saker kostet for mye å føre, delvis på grunn av at de ulike rettsinstansene hadde ulike prosesslover, og fordi sakene tok for lang tid fra begynnelse til slutt. Her veide ønske om proporsjonalitet tungt da de hadde en omfattende reform av prosessreglene i Civil Procedure Rules av 1998.⁷⁷

I Tyskland har man en egen domstol som tar for seg tvister som omhandler krav under 5 000 Euro, i tillegg til familiesaker. Saker over 5 000 Euro behandles i første instans av Landesgericht. Tysk og norsk rett har en del fellestrekk ved seg, men i tysk rett er muntligheten mer formell enn reell. Stevning og tilsvær gjennomgås på forhånd gjennom skriftlige dokumenter, og når forhandlingene starter har dommeren allerede skaffet seg en oppfatning av saken. Fokus for resten av saken blir det som er bestridt, og hovedforhandlingen er over på 15-30 minutter og foregår nokså uformelt.⁷⁸

⁷³ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 326.

⁷⁴ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 327.

⁷⁵ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 762.

⁷⁶ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 331.

⁷⁷ Domstolsadministrasjonen. 2007. "Småkravprosess World Wide". S. 5

⁷⁸ Domstolsadministrasjonen. 2007. "Småkravprosess World Wide". S.15

New Zealand har også "small claims process" gjennom "Dispute Tribunals" som tar for seg krav på opp til NZD 7500. Den som er ansatt til å avgjøre sakene er "disputes referee", og her skjer domsavsigelse muntlig.⁷⁹

2.4 Rettsmekling

Et alternativ til ordinær domstolsbehandling av sivile saker er rettsmekling, noe som oftere er enklere, raskere og billigere. Her er formålet å komme fram til en løsning på konflikten som begge parter kan enes om. Er det et ønske om rettsmekling, så innleveres stevning ved tingretten på vanlig måte. Meklingen skjer med partenes samtykke, men kan også skje mot partenes vilje hvis særlige grunner tilsier det, jfr tvl. 8-3 (2). Det er imidlertid noe uklart hvor fruktbart en rettsmekling mot partenes uttrykkelige vilje er, selv om det er forbeholdt helt spesielle tilfeller. Retten forkynner stevningen overfor den tiltalte, og gjør samtidig partene oppmerksom på muligheten for å avgjøre tvisten ved rettsmekling ved å oversende informasjon om ordningen. Svært ofte leverer advokater kopi av stevningen til den som er saksøkt.⁸⁰ Partene har her etter tvl. §7-3 (1) valget mellom å opptre selvprosederende, eller med advokater, som da vil ha en tilbaketrasket rolle. Rettsmekleren vil her ha en rolle som en upartisk mekler som skal finne en minnelig løsning ved å framsette forslag til løsninger på bakgrunn av forhandlingsutspill fra partene. Meklingsmannen vil fokusere mer på partenes faktiske interesser, snarere enn jussen. Er partene utstyrt med advokater, vil de opptre som rådgivere og ikke prosedere saken.⁸¹ Her vil det være opp til rettsmekleren om bevisføring skal tillates, med samtykke fra partene.⁸² Skulle partene komme til enighet, kan forliket inngås som rettsforlik etter reglene i tvl. §7-3 (5), eventuelt at mekleren erklærer at videre mekling er uhensiktsmessig eller at partene ikke ønsker det. Dersom det inngås rettsforlik, har det i praksis virkning som en rettskraftig dom. Skulle partene ikke komme til enighet, fortsetter behandlingen i domstolen med en ny dommer, som følge av at dommeren som stod for meklingen nå er inhabil. Det er også viktig å merke seg at partene har taushetsplikt når det gjelder det som kommer frem under rettsmeglingen, dvs. at dette ikke kan påberopes ved en senere hovedforhandling, jfr. tvl. §8-6 (1). Taushetsplikten omfatter også rettsmegleren, jfr. tvl. §8-6 (2). Ved rettsmegling i tingretten skal det ikke betales noe til den dommeren som fungerer som rettsmegler. Kostnadene er begrenset til 2R dersom saken forlikes tidligere enn 4 uker før berammet hovedforhandling etter

⁷⁹ Domstolsadministrasjonen. 2007. "Småkravprosess World Wide. S. 21

⁸⁰ Oslo Tingrett. "Rettsmekling". <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/Oslo--tingrett/Oppgaver-i-tingretten/Part-i-en-sivil-sak/Rettsmekling/> (hentet ned 20.02.2011)

⁸¹ Oslo Tingrett. "Rettsmekling". <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/Oslo--tingrett/Oppgaver-i-tingretten/Part-i-en-sivil-sak/Rettsmekling/> (hentet ned 20.02.2011)

⁸² NOU 2001:32. *Rett på sak*. s. 28.

rettsgebyrlovens §8, 6. ledd jfr. 5. ledd. Rettsgebyret avkreves den som har uttatt stevningen jfr. rettsgebyrlovens §2, 1. ledd.

I følge undersøkelser gjort i forbindelse med forsøksordning med rettsmekling i 1997, viste det seg at forliksprosenten lå på drøyt 80%. Statistikken bekrefter at rettsmekling fører til raskere avvikling av sakene. I gjennomsnitt lå saksbehandlingstiden for de rettsmeklede sakene rundt 60–65 % av saksbehandlingstiden for alle sivile saker. Rettsmeklingen ble nesten alltid gjennomført i løpet av ett meklingsmøte, og gjennomsnittsvarigheten var på 3,2 timer.⁸³ I 2009 ble det rettsmeklet 1 995 saker.⁸⁴

2.5 Gammel ordning med forenklet rettergang

Ordningen med forenklet rettergang ble anvendt for verdier opp til 20 000 kr, og var en form for "småkravprosess" som ble en del av norsk rett ved lov av 27. juni 1986 nr. 48, og som var å finne i kapittel 22 i tvistemålsloven.⁸⁵ Ordningen kunne også bli anvendt der hvor partene hadde avtalt det. Her var hovedregelen at saken ble ført fullt ut skriftlig, uten noe muntlig rettsmøte. Man fikk videre tilkjent fulle saksomkostninger hvis saken ble fullt ut vunnet, i motsetning til i småkravprosessen som har 20% - regelen og er en mer muntlig prosess. I tvml. §322 var det åpning for at partene kunne "avtale at en sak skal behandles ved forenklet rettergang", forutsatt at tvisten var oppstått før avtalen ble inngått, og innen hovedforhandlingen var avsluttet. Dette skjedde i svært liten grad, og i følge justisdepartementets årsmelding for 1998, ble kun 71 av 12 134 saker i tingrettene avgjort ved forenklet rettergang.⁸⁶ Reglene for selve behandlingen var å finne i tvml. §322 a, og hovedtrekkene var at en part kunne kreve muntlig behandling minst én gang under saken, selv om det ikke var vanlig at det skjedde. Bevisførsel kunne skje utenfor hovedforhandling, og dom kunne avsies uten at hovedforhandling var holdt. Hensynene bak reglene om forenklet rettergang var at saksbehandlingsreglene skulle være tilpasset tvisten, men reglene ble lite anvendt i praksis.⁸⁷ Som nevnt i innledningen hadde ordningen med forenklet rettergang samme bakgrunn som den senere småkravprosessen, men grensen for tvistegjenstandens verdi gikk på 20 000 kr. Videre var det opp til retten å avgjøre når saken var tilstrekkelig opplyst til å bli tatt opp til doms.⁸⁸

⁸³ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 1134-1135.

⁸⁴ Domstolsadministrasjonen. "Årsmelding for domstolene. 2009".

s.17. <http://www.domstol.no/upload/DA/Internett/da.no/Publikasjoner/Aarsmelding%20for%20domstolene%202009.pdf> (hentet ned 20.02.2011)

⁸⁵ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 126

⁸⁶ NOU 2001:32. *Rett på sak*. s. 318.

⁸⁷ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 651.

⁸⁸ Store Norske Leksikon med søkeord "Forenklet rettergang".

2.6 Konfliktløsning utenfor domstolene

Et ønske ved den nye tvisteloven, er at sakene skal løses ved minnelighet før sak reises. Partene er således forpliktet til å undersøke om sakene lar seg løse før sak anlegges for domstolene. Man har for det første en rekke tvisteløsningsnemnder som Forsikringsklagenemnda, husleietvistutvalget for Oslo og Akershus, Boligtvistnemnda, Bankklagenemnda og Parkeringsklagenemnda. Ellers har man forliksrådene, som ofte er første skritt på veien før en eventuell domstolsbehandling.

2.6.1 Forliksrådene

Forliksrådenes hovedoppgave er å være en buffer for tingretten og søke å oppnå forlik i rettstvister. Saker med formuesverdi under 125 000 er gjenstand for obligatorisk forliksrådsbehandling, såfremt forliksrådet er saklig kompetent. Forliksrådene kan behandle alle saker, unntatt familiesaker, saker mot offentlig myndighet utenfor det privatrettslige område, saker om gyldigheten av voldgiftsdom eller et rettsforlik m.fl., jfr. tvl. §6-2, første ledd. Saken reises ved forliksklage, som både kan være skriftlig eller muntlig, hvor klagen skal angi hvilket forliksråd det er tale om, samt navn og adresse på parter, eventuelle stedfortredere og prosessfullmektiger, kravet som gjøres gjeldende, beskrivelse av det faktiske forhold og påstanden parten vil gjøre gjeldende, jfr. tvl. §6-3 første og annet ledd. Når forliksrådet innkaller partene til møte i saken, har en part som har verneing i kommunen eller nabokommunen plikt til å møte personlig, dersom man ikke har gyldig fravær. En part kan alltid la seg bistå av en advokat, advokaten kan også møte alene dersom parten ikke har personlig møteplikt.⁸⁹ Motparten må i så fall varsles om dette minst en uke i forveien, jfr. tvl § 6-7 (5).

Forliksrådene har i likhet med småkravprosessen det formål å få "løst saken enkelt, hurtig og billig", jfr. tvl. §6-1. I sivile saker er hovedregelen at sakene begynner med forliksrådsbehandling, selv om det er unntak.⁹⁰ Forliksrådet er et rent lekmannsorgan med varierende kompetanse til å løse juridiske og faktisk kompliserte tvister. I mindre kommuner er den juridiske kompetansen normalt meget begrenset. Forliksrådet består av 3 ikke-jurister, som har mekling som sin fremste oppgave. Forliksrådene er definert som meklingsinstitusjoner med begrenset domstolsmyndighet i domstolloven.⁹¹ Det første forliksrådet tar sikte på når partene møter, er å få til en løsning via mekling. Skulle man oppnå enighet om et forlik, settes det opp en forliksavtale. Skulle man ikke oppnå et forlik, kan forliksrådet med partenes samtykke avsi en dom. Selve

⁸⁹ Justis- og politidepartementet. Brosjyre/Veiledning om forliksrådet.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/Veiledninger_brosjyrer/2001/hva-er-forliksradet.html?id=87684
(hentet ned 20.02.2011)

⁹⁰ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 147.

⁹¹ NOU 2010:11. *Nemdsbehandling av forbrukertvister*. s. 15-16.

behandlingen er enkel, og det kreves ikke samtykke fra partene for å avsi dom dersom tvistebeløpet er under kr 125.000. For saker der tvistebeløpet er over 125.000 kr, kan forliksrådet bare avsi dom dersom begge parter samtykker i dette. Det kan også avsies fraværdom dersom klageren har begjært dette i klagen som ble forkynt for innklagede, slik at innklagede er blitt orientert om denne muligheten.⁹²

Forliksrådsundersøkelsene har vist at sakene som går til forliksrådsbehandling dreier seg om lave økonomiske verdier. At små krav skal behandles langt nede i domstolshierarkiet, kan sies å være i tråd med proporsjonalitetsprinsippet, og da kan forliksrådet være en naturlig instans. Tvistemålsutvalgets oversikt viser at 39% av sakene omfatter verdier på opp til 20 000 kr, 25% ligger i intervallet 20 001 til 50 000 kr, men hele 76% av sakene har verdi opp til 50 000kr.⁹³ Tvistemålsutvalget ser ut til å uttrykke en viss skepsis til forliksrådsordningen, og at en lav terskel til domsapparatet er en bedre garanti for å sikre en forsvarlig behandling med et mest mulig riktig resultat. Justiskomiteen har derimot det syn at flest mulig saker som omhandler lave økonomiske verdier behandles utenfor domstolene, og da gjerne i forliksrådet.⁹⁴

Etter tvistemålsloven behøvde ikke forliksrådet å pådømme saken dersom de fant den for vanskelig. Den ble da henvist til tingretten.⁹⁵ Etter tvisteloven blir saken "innstilt" etter §6-11, noe som i praksis innebærer det samme. Eneste forskjellen er at en sak som etter tvistemålsloven ble "henvist til retten" måtte bringes inn for retten ved stevning innen ett år, i motsatt fall måtte saken behandles på nytt av forliksrådet. Dersom saken derimot blir "innstilt" etter tvisteloven kan partene bringe saken inn for tingretten når som helst, forutsatt at kravet i mellomtiden ikke er blitt foreldet. En rettskraftig dom i forliksrådet utgjør et tvangsgrunnlag og kan bringes inn for namsmannen for tvangsfullbyrdelse.

Kapittel 3 - Casestudiet

Denne oppgaven har valgt å ta utgangspunkt i en rekke cases for å belyse hvordan småkravprosessen fungerer. Dette er en kvalitativ analyse som ikke er egnet for å trekke allmenngyldige konklusjoner ut i fra. Noen saker er ført før tvisteloven trådte i kraft, og noen etter. 2 av sakene er ført ved forenklet rettergang, og 3 er ført etter småkravprosess. Sakene er plukket ut relativt tilfeldig, men ikke mer tilfeldig enn at det stammer fra arkivene til en og samme advokat. Oppgaven har til hensikt å svare på om sakene hadde fått et annet utfall om de hadde vært ført ved allmennprosess og forenklet rettergang istedenfor småkravprosess. Hvorvidt en sak er kompleks eller

⁹² NOU 2010:11. s. 15-16

⁹³ NOU 2001: 32. *Rett på sak*. s. 266.

⁹⁴ Innst. O. nr. 110 (2004-2005). s. 42.

⁹⁵ Innst. O. nr. 110 (2004-2005). s. 22.

enkel vil ha vel så mye å si for hvor omfattende den blir ført, så sann sett er det vanskelig å "kontrollere" for sakskompleksitet for å finne ut hva akkurat prosessformen fører med seg. Når sakene gjengis, begrenses gjengivelsen av hensyn til plass, men tilstrekkelig nok til at man kan følge saksgangen og ser hva saken går ut på. Det er en balanse mellom å gjengi det materielle sakskomplekset, og det å telle antall prosesskriv og hvor mange dager sakene strekker seg over fra begynnelse til dom. Fokuset er på hvordan sakene er ført, snarere enn tvistegjenstanden. Blikket er rettet mot omkostninger, tidsbruk i form av datoer, mengden prosesskriv, hvorvidt det er foretatt en rent skriftlig behandling, og hvordan disse enkeltfaktorene står i forhold til sakens omfang. Målet er å se om sakene som er ført etter småkravprosess bærer preg av å være mer effektive både når det kommer til tid og ressurser enn sakene etter allmennprosess.

3.1 Arkitekttegningene (småkravprosess)

Den første saken dreier seg om utarbeidelse av skisser for en tomt på Grorud i Oslo som ble kjøpt i september 2005, hvor det var plan om å oppføre 19 boenheter på tomten. Byggherre A tok kontakt med arkitekt B, hvor det i løpet av november 2005 til februar 2006 ble utført arkitektarbeid i tilknytning til dette eiendomsprosjektet. Det ble utarbeidet skisser av boligene, og sendt en anmodning om forhåndskonferanse til plan og bygningsetaten. Den 15. mars 2006 ringte A til B og fortalte at hun ikke lenger var med på prosjektet. Samme dag sendte B faktura for arkitektjobben til A pålydende 15 281 kr, men fakturaen ble ikke betalt. Det ble heller ikke purringen som ble sendt til A 31. mai 2006. I januar 2008 ble saken oversendt til inkasso, og beløpet var da på 21 189 kr. Den 18. september 2008 avsa forliksrådet i Bærum fraværdom. Her ble A dømt til å betale 25 171 kr til B. A anket dommen fra forliksrådet.

Saken ble brakt inn for Oslo tingrett den 20. oktober 2008 med A som saksøker og B som saksøkt, hvor A ønsket dommen i forliksrådet overprøvd i medhold av tvl. §6-14 første ledd. Et fylldig tilsvare på over 7 sider med beskrivelse av det faktiske forhold, innsigelser fra B, omkostningsoppgave og påstand ble sendt til Oslo tingrett den 4. desember 2008.

Partene ble innkalt den 8. januar 2009 til muntlig sluttbehandling ved Oslo tingrett 13. januar 2009. I skrivet ble de informert om at dersom partene vil be om rettens samtykke til skriftlig behandling, jfr tvl. §10-3 første ledd, måtte slik anmodning framsettes snarest mulig. Partene ble også informert om at de pliktet å varsle om bevis og sende inn dokumentbevis som ikke tidligere hadde blitt varslet eller innsendt retten innen én uke før rettsmøtet. Saken ble ført ved muntlig forhandling i et rettsmøte den 12. januar 2009. Tvisten i saken gikk på hvorvidt det forelå en bindende og forpliktende

avtale om å utføre arkitektjobben. Der nest var tvistetema om fakturaen skulle vært sendt til C AS fremfor A personlig, forutsatt at retten skulle komme til at bindende avtale var kommet i stand.

Sluttmøte i saken ble gjennomført 13. januar 2009. Begge partene møtte med sine prosessfullmektiger, og det ble ikke avhørt vitner. A påstod seg frifunnet, og at B skulle dømmes til å betale A sine saksomkostninger med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer. B på sin side formulerte påstand om at forliksrådets dom skulle stadfestes, og at A skulle dømmes til innen 14 dager å erstatte Bs omkostninger med kr 5.366 (tilsvarende 20% av tvistebeløpet) med tillegg av rente etter forsinkelsesrentelovens §3 fra oppfyllelsesfristen til betaling finner sted.

Saken endte med at B vant saken i dommen som falt den 14. januar 2009. Retten fant det sannsynliggjort at A var riktig mottaker av fakturaen, og at det forelå en avtale om utarbeidelse av skisser. Retten la til grunn at Bs omkostningsoppgave uten avkortning. Omkostningsoppgaven til Bs advokat ble inngitt i medhold av tvl. §20-5 tredje ledd, og lå på 20% av 26 834 kr, noe som blir 5 367 kr. Utgiftene saksøkte hadde til advokat var på 12 000 kr inkludert moms. Han hadde følgelig større utgifter i å føre saken enn det han ble tilkjent.

3.1.1 Kommentarer

Saken ble gjennomført på under 3 måneder, i tråd med småkravprosessens intensjoner. Man har stevning, tilsvaer, diverse prosesskriv, spørsmål om egnede datoer for beramning av sluttbehandling, deretter muntlig rettsmøte og så dom i saken. Saken ser ut til å være belyst godt nok, og antall skriftvekslinger ser ikke ut til å ha vært begrenset på noen måte. Det er ikke opplagt at saken ville vært ført på en mer omfattende måte om det skjedde etter allmennprosess. Det måtte i så fall ha vært flere rettsmøter med i bildet, flere skriftvekslinger, eventuelt at sakskostnadene ble høyere ved at antall timer forbrukt på saken fra partenes advokater ville blitt flere som følge av at flere sider av saken ville blitt belyst. Det blir en mer hypotetisk diskusjon. Partene valgte å føre saken ved prosessfullmektiger, noe som nok gir en bedre behandling, dog økte kostnader. Spørsmålet er om det ville ha gått ut over forsvarligheten eller rettssikkerheten på noen måte om behandlingen var fullt ut skriftlig eller om partene hadde vært selvprosederende.

Hadde saken vært ført ved kun skriftlig behandling istedenfor muntlig sluttbehandling, ville sakens kostnader vært mindre ved at partene hadde sluppet å møte opp i retten. B som vant saken tapte rundt 4-5000 kr på å føre saken, sånn at en skriftlig behandling ville vært gunstig. Hadde B ført saken ved allmennprosess, ville han fått tilkjent fulle

saksomkostninger. For A var småkravprosessen kostnadmessig gunstig, og fordelene for begge var at de kunne forutsi prosesskostnadene på forhånd.

3.2 Internett telefoni (småkravprosess)

Denne saken dreier seg om privatperson A's manglende betaling for internett telefoni hos telefoniselskapet B AS. Dette kravet ble siden overtatt av C Finans. A var registrert med to kundenumre i B AS, hvor det ene kundenummeret var etablert den 17. januar 2005 i As navn. Abonnementet ble kansellert av B AS den 22. juni 2006 grunnet manglende betaling. Det andre kundenummeret var bestilt på internett den 6. oktober 2005 i A's navn, men med en annen adresse. I løpet av tiden fra avtalene ble inngått til den 12. november 2008 ble hele 23 krav om betaling sendt til A, hvor de ble slått sammen til ett krav på 11 056 kr. Forliksklage ble tatt ut den 05. desember 2008, og C Finans fikk medhold (fraværdom). Stevning etter småkravprosess ble tatt ut 07. april 2009 av As advokat, hvor A hevdet å aldri ha bestilt tjenester i B AS. A påstod videre at han var utsatt for identitetstyveri og at noen andre hadde opprettet abonneringer i hans navn. Forholdet var meldt til politiet. Det ble vist til folkeregisteret hvor han var oppført med en rekke ulike adresser som ikke medførte riktighet. Videre anførte advokaten at A var bortreist, og at han derfor ikke fikk sendt tilsvar til Bergen forliksråd. A påstod seg frifunnet, og at C Finans skulle dekke alle saksomkostninger.

Det ble sendt ut pålegg om tilsvar til C Finans den 16. april 2009, med en fylldig veiledning rundt hva tilsvaret skulle innholde. Dette inkluderer saksøktes påstand, domsresultatet saksøkte krever, faktisk og rettslig begrunnelse for påstanden, og bevis som ville bli ført. Den 05. mai 2009 ble tilsvaret fra C Finans sin advokat sendt inn til Bergen tingrett med kopi av alle ubetalte fakturaer, avtalevilkår for kunder i B AS, med påstand om at dommen fra forliksrådet skulle stadfestes og at A skulle dekke saksomkostningene.

Den 20. mai 2009 sendte C Finans sin advokat et prosesskrift der de anfører at grunnet sakens lave tvistebeløp (11 056kr), burde saken løses ved forlik for å minimere saksomkostninger på grunn av 20% - regelen. Tilbudet gikk ut på at ved at A betaler 5528 kr, noe som utgjør 50% av det han ble dømt til i forliksrådet.

Den 29. juni 2009 ble partene innkalt til muntlig sluttbehandling i Bergen tingrett, og den 06. juli 2009 falt det dom i saken. Retten fant avgjørelsen tvilsom, men kom til at abonnementene mest sannsynlig ikke var bestilt av A. C Finans' advokat fakturerte C Finans 16 750 kr. i saken og C Finans ble dømt til å erstatte 5 275 kr i saksomkostninger til A.

3.2.1 Kommentarer

I likhet med saken om arkitekttegningene, overgikk sakskostnadene det den vinnende part fikk tilkjent som følge av 20% - regelen i småkravprosessen. Saken ble ferdig innen 3 måneders - målsetningen etter tvl. §10-4 første ledd. Det hadde klart lønnet seg om disse sakene ikke gikk til domstolene, men heller ble forlikt. A endte med å måtte dekke 2700 kr av sakskostnadene av egen lomme, til tross for at han vant en sak han ikke reiste selv. Saken fikk videre et annet utfall etter domstolsrunden enn i forliksrådet, noe som gjorde domstolsbehandling berettiget. Sakene er enkle i den forstand at det ikke var behov for omfattende bevisføring med vitner o.l, så behovet for omfattende dokumentasjon og et langvarig rettsmøte var ikke tilstede. Denne saken ble også ført med prosessfullmektig.

3.3 Hagesenter-tegningene (forenklet rettergang)

Denne saken ble ført i 2007, før småkravprosessen trådte i kraft. Saken dreier seg om saksøker A som på oppdrag av saksøkte B utarbeidet tegninger for anlegg av et hagesenter på Stord. Saken er relativt omfattende når det kommer til bevisføring og innhold, så gjengivelsen er komprimert etter beste evne. Saken hadde sin start i forliksrådet den 7. november 2007, og spørsmålet var om det forelå en bindende avtale om utarbeidelse av tegningene. Her ble B frifunnet. Ved stevningen til tingretten som ble innsendt den 23. november 2007 ble det hevdet at forliksrådet hadde vurdert bevisene feil og at det måtte betales for det utførte arbeidet. Det ble varslet om innkallelse av et vitne som var A's agent i Norge, og det ble bedt om at dette vitnet ble avhørt per telefon fra sin arbeidsplass av prosessøkonomiske grunner. Kravet lød på 30 000 kr, i tillegg til kostnader.

Tilsvaret ble sendt 10. januar 2008, og B argumenterte med at han på tiden tegningene ble utarbeidet ikke hadde noen tomt å bygge på, og at uformelle sonderinger av planer om å bygge et hagesenter på Stord ikke gjorde ham bundet av utarbeidelse av skisser og prisoverslag for prosjektet. Han gjorde det klart at han ikke ønsket at "taksameteret skulle byrja å rulla". Siden ble B kontaktet av C som hadde planer om å åpne hagesenter på Stord, hvor B fikk tilbud om ansettelse som daglig leder, noe han sa ja til og skrinla egne planer om å bygge hagesenter. Han hevdet at initiativet til å utarbeide tegninger og prisoverslaget kom fra A, og hevdet at A måtte ha bevisbyrden for at bindende avtale forelå. B skrev i tilsvaret at ett vitne ville bli ført, og at B ville gi partsforklaring på vanlig måte. Påstand gikk ut på frifinnelse, og at A ble dømt til å dekke saksomkostningene.

Den 18. februar 2008 sendte A's advokat et prosesskrift med argumentasjon og kopier av tegninger og prisoverslag, samt gjengivelse av kontakt mellom partene. Bs advokat

sendte den 1. april 2008 et prosesskrift til retten med egen framstilling rundt bevismaterialet, og av hvilke kontakter det hadde vært. Dette ble fulgt opp av et nytt prosesskriv fra A's advokat den 2. April 2008 med kommentarer til anførsler, telefonutskrifter og reiseregninger m. m på bakgrunn av fremstillingen i prosesskrivet den 1. april 2008. Den 15. April 2008 fant hovedforhandlingen sted. B's advokat leverte sin omkostningsoppgave til retten med påstand om at A skulle dekke sakskostnader på 27 500 kr i medhold av tvistemålsloven §170, jf. §176, mens A's advokat krevde erstattet omkostninger på 57 675 kr .

Dom falt i saken den 16. April 2008 hvor det ble konkludert med at A hadde bevisbyrden for at det var inngått en bindende avtale, og at en slik avtale ikke var sannsynliggjort. A tapte saken, og ble dømt til å erstatte B's saksomkostninger med 27 500 kr.

3.3.1 Kommentarer

Denne saken ble ikke ført ved småkravprosess men ved den tidligere ordning om forenklet rettergang, og sakskostnadene var på høyde med selve kravet. Dette skyldtes at retten av eget tiltak besluttet å avholde rettsmøte på Stord i stedet for å følge hovedregelen med kun skriftlig behandling. Saken tok nesten et halvår fra begynnelse til slutt. Dette viser at sakskostnader er en ganske stor post når man skal føre saker om småkrav. Det interessante ville være å spørre om saken ville ha blitt gjennomført på en mer proporsjonal måte uten at det hadde gått ut over forsvarlighet, om den hadde vært ført 1 år senere gjennom småkravprosess. Det som uten videre er klart er at tilkjente sakskostnader ville ligget på 6000 kr etter 20% - regelen. Den vinnende part ville i så fall ha tapt 24 000 kr på å vinne en sak han ikke reiste selv. Teller man kroner og øre, så er det flere steder i saken man nok ville kunne spare inn kostnader, ved at partene kunne opptrådt selvprosederende, begrenset antallet prosesskriv, begrenset bevisføring. Videre kunne selvsagt retten ha besluttet å avgjøre saken ved kun skriftlig behandling.

3.4 Telefontjeneste-dommen (forenklet rettergang)

Denne saken ble ført etter reglene om forenklet rettergang. Saken ble henvist fra forliksrådet. Temaet for saken er telefontjenester, hvor B har anført at selvprosederende A ikke betalte fakturaer for samtaler som fant sted august 2005. A anførte at hans abonnement hos B ble stengt den 5. september 2005, og at samtaler fra denne dato og fram til 20. september 2005 ikke skulle belastes ham. B anførte på sin side at abonnementet først ble stengt 20. september 2005. A hadde betalt for bruk i september, men ikke betalt for august 2005 under henvisning til at han feilaktig hadde betalt for samtaler han ikke hadde foretatt i september 2005. Denne betalingen fra september ville dekke B's krav på betaling for august. Spørsmålet gikk på om han skulle

betale for samtaler B mente han hadde foretatt etter 5. September 2005. Stevning ble levert av Bs advokat den 17. desember 2007 for ubetalt faktura på 7 126 kr med påstand om at A skulle dømmes til å betale 13 841 kr med forsinkelsesrenter, og dekke saksomkostningene.

Pålegg om tilsvar fra A ble sendt ut fra retten den 20. desember 2007, og A sendte tilsvar til retten den 17. januar 2008. Det ble fastholdt at telefonen ble sperret den 5. september 2005, hvor han etter denne tid hevdet han ikke hadde summetone. Han fastholdt videre at han ikke skyldte det beløp som var hevdet og vil krevde seg frifunnet, uten at det var formulert noen klar påstand. Prosesskrift ble sendt fra B advokat den 12. februar 2008, hvor det ble fastholdt at telefonen virket og ble benyttet fram til 22. september 2005, da den ble sperret av B. Det ble avholdt muntlig forhandling 19. februar 2008, hvor A tapte saken. A ble dømt til å betale fakturaen for august på 7 126 kr, samt saksomkostninger etter hovedregelen i tvistemålsloven §172, første ledd på 19 684 kr.

3.4.1 Kommentarer

Denne saken er ikke ført ved småkravprosess, men ved forenklet rettergang. Måten saken ble ført på, og omfanget av skriftvekslinger og at det var en muntlig forhandling, er omlag det samme som de andre sakene etter småkravprosess. Saksomkostningene overgår tvistesummen, men dom falt i saken innen 3 måneder, noe som er målet med småkravprosessen som har overtatt etter forenklet rettergang. Hadde saken vært ført etter småkravprosessen, ville tilkjente saksomkostninger vært 20% av tvistesummen, og således langt billigere. Istedenfor å måtte betale saksomkostningene på 19 684 kr, ville han etter småkravprosessen ville måttet betale 2 768kr. Dette er en sak hvor småkravprosessens intensjoner om lavest mulige kostnader for den tapende part ville gitt mening, men den vinnende part ville i en slik hypotetisk situasjon tapt mer på å føre saken etter det hovedkravet dreide seg om.

3.5 Husleietvist-saken (småkravprosess)

Dette er en sak som ble ført etter småkravprosess, men som først ble brakt inn for Husleietvistutvalget ved klage datert 25.09.07. Saken dreide seg om en leiekontrakt med to personer som leietakere inngått 07.05.05 til med avtalt leie 11 800 kr måneden, og gjaldt en 3-roms leilighet i en tomannsbolig fra krigens dager lokalisert i Oslo. Kontrakten skulle i utgangspunktet ha en varighet på omlag 2 år, og skulle utløpe uten oppsigelse 31.12.07. Leieforholdet ble sagt opp av leietakerne den 08.03.06 grunnet klage på støy fra andre beboere i naboileilighetene, deriblant en musiker som øvde. Videre gikk klagen på dårlig isolasjon og trekk ved vinduer, samt dårlig varmeutvikling på varmeelementene i gulvet på det nyoppussede badet. Utleier bestridte disse

innsigelsene da badet fungerte etter hensikten, men at leietakerne ikke hadde justert termostaten høyt nok. Ellers var støyforholdene aldri et tema ved visning før innflytting, og at huset i lys av sin tidsperiode og gamle standard ikke var mer lytt eller trekkfullt enn den ene leietakeren som var snekker av profesjon måtte forvente. Saken dreide seg videre om leietakernes bruk av telefonlinjen i strid med kontrakten, samt bruk av fyringsolje med verdi 12 207 kr og manglende betaling av strømmregning. Utleieren fremla krav om husleie fram til 13.07.06 med 31 886 kr i tråd med bindingstiden i husleiekontrakten, med forsinkelsesrente på 1 216 kr, fylling av oljefyr på 12 207 kr og elektrisitet 672 kr. Bindingstiden gjalt til 31.12.07, men som følge av at leiligheten ble raskt leid ut, ble ikke erstatning for manglende leietap krevet for perioden etter 13.07.06. Totalt beløp kravet seg på 52 384 kr, inkludert sakskostnader som rettsgebyr og skriving av klage til forliksrådet. Utleiemegleren som stod som mellommann mente kravene var grunnløse, og at klagene på støy, isolasjon og lite varme på badet var vikarierende argumenter og at den reelle misnøyen gikk på at den av de to som ikke møtte opp på visningen var misfornøyd med å få det minste soverommet.

Husleietvistutvalget gav utleier medhold, og leietakernes advokat tok deretter ut stevning datert 28.01.08 mot utleier. Saken ble behandlet etter reglene om småkravsprosess. Det ble anført at leilighetens etter deres mening var av dårligere standard enn forutsatt, samt at utleier hadde holdt tilbake informasjon rundt støyproblematikken og at badet som tidligere anført hadde for dårlige varmekabler. Alt dette gjorde det etter leietakernes mening berettighet å heve leieforholdet i samsvar med husleielovens 2-12, jf. §§ 2-2, 2-3, 2-4 og 2-10. Utleiernes advokat tok til motmæle i tilsvaret datert 22.02.08 at husleietvistutvalgets vedtak av 20.12.07 var korrekt både i premisser og resultat, og gjentok at leietaker som snekker hadde forutsetningene til å ta høyde for tomannsboligens standard gjennom sin kompetanse når det kom til støy og trekk, og at støy dessuten aldri var berørt av partene under visningen. Bygget var en horisontalt delt bolig av eldre årgang med bad som var oppusset for 100 000 kr, og det ble gjentatt at problemene med varme skyldtes termostatjustering, og at vinduene bestod av dobbeltisolerte glass som av naturlige årsaker ikke var av samme standard som moderne isolerglass. Kravene om å få dekket betaling av telefon og internettregning ble gjentatt, og at utleiemeglerens konklusjon var at ingen av anførselene fra leietakerne var så vesentlige at de berettiget heving, at argumentene som tidligere nevnt var vikarierende.

Saken tok en uventet vending da leietakerne før hovedforhandling trakk stevningen. Det ble inngått utenrettslig forlik gjennom felles prosesskriv til tingretten 14.04.08, dog slik at det ble overlatt til retten å fastsette saksmkostningene. Saksmkostninger som allerede var påløpt på utleiers side var på 17 500 kr og det ble overfor leietakers advokat anført at saksanlegget var unødvendig og ubegrunnet, og at utleier ikke skulle

lide økonomisk som følge av dette. Leietaker som hadde trukket saken krevde i prosesskriv datert 15.04.08 at saksomkostningene ble begrenset som følge av tvistelovens §10-5 nr 2. Leietakers advokat hadde imidlertid i brev datert 14.04.07 akseptert å dekke saksomkostninger på 17 500 kr, og dette ble fremholdt av utleiers advokat i prosesskriv til tingretten 16.04.08, noe utleier i prosesskriv datert 28.04.08 bestred. Tingretten kom i kjennelse datert 28.04.08 til at den vinnende parts omkostninger ble begrenset til 8 457 kr i samsvar med tvl. §10-5, til tross for utsagnet fra utleiers advokat. Saksomkostningene kom totalt på 24 777 kr. Utleier hadde rettshjelpsforsikring som dekket tilkjente omkostninger forutsatt insolvens hos leietaker og i tillegg de omkostninger som overskred det tilkjente beløp. Utleier ble dog belastet egenandel på 4 000 kr pluss 20% av overskytende beløp.

3.5.1 Kommentarer

Denne saken er nok et eksempel på hvordan 20% - regelen fører til at den vinnende part som vant frem i husleieutvalget tapte omlag 9000kr på å forberede seg til en sak som siden ble trukket av saksøkerne. Saken endte ikke med noen dom, slik at man ikke kan bedømme tidsforbruket etter noen 3 – måneders regel. Saksomkostningene ved forberedelsen til hovedforhandling som følge av stevningen til leietaker oversteg langt det som ble tilkjent etter tvl § 10-2. Leietakers unødvendige stevning medførte derfor at utleier ble belastet en ikke ubetydelig egenandel under sin rettshjelpsforsikring, mens forsikringselskapet måtte dekke resten.

3.6 Låneopptak-dommen (småkravprosess)

Denne saken er ført ved småkravprosess. Saken dreier seg om et låneopptak på 100 000 kr hos B Finans som skjedde i As navn, men der kona til A med forfalskede underskrifter på gjeldsbrev tok opp lån. Hun var spillavhengig og ikke søkegod. B Finans krevde erstatning av A for at han uaktsomt hadde medvirket til låneopptaket ved at han hadde hentet ut en rekommandert sending til seg selv på postkontoret og overlatt sendingen til sin kone uten å se etter hva det var. Det viste seg å være lånedokumenter fra B Finans som kona hadde bestilt uten mannens vitende, og som hun deretter undertegnet ved å forfalske mannens underskrift. Stevning fra B Finans sin advokat ble levert 26.02.08, og pålegg om tilsvare sendt ut 06.03.08 fra tingretten, og tilsvare ble sendt fra As advokat den 01.04.08. Prosesskriv fra B Finans advokat ble sendt 22.04.08. Muntlig sluttbehandling i Oslo tingrett fant sted 28.04.08, og dommen falt samme dag. Kona hadde en bipolar lidelse og var manisk/depressiv, og retten kom til at A hadde opptrådt uaktsomt, særlig med tanke på at dette var et av seks tilfeller der kona hadde tatt opp lån i hans navn. Han ble dømt til å betale 100 000 kr med tillegg av inkassosalær, gebyr til forliksrådet og skriving av klage på 9 666 kr, samt

forsinkelsesrente. Saksomkostninger ble ikke tilkjent med bakgrunn i tvistelovens §20-2 tredje ledd, siden kona hadde vært i en vanskelig situasjon og at han ikke selv hadde hatt noen berikelse av låneopptaket. B Finans hadde saksomkostninger på 35 375 kr, og A hadde kostnader på 10 500 kr. Videre ble det vist til ulik styrkeforhold mellom partene.

3.6.1 Kommentarer til prosessen

Saken her dreier seg om en større sum enn de foregående sakene, og dom var avsagt etter rundt 2 måneder etter stevning. Her endte partene opp med å måtte bære egne kostnader. Omkostningsnivået var lavt for A's del og moderat for B Finans. Saken er et eksempel på en småkravprosess som dreier seg om forholdsvis store summer, men hvor saken var oversiktlig, og prosessen likeså. Hadde saken vært ført etter tvistemålslovens regler ville B Finans hatt et ubetinget krav på å få dekket alle saksomkostninger, mens retten etter tvisteloven har større adgang til å fordele kostnadene mer skjønnsmessig.

3.7 Oppsummerende kommentarer til casene

Som nevnt innledningsvis, er ikke disse sakene ment å være et representativt utvalg i forhold til den gjennomsnittlige småkravsak. Det som er slående er hvordan småkravprosessens kostnadsregler kan slå urimelig ut, ved at noen som blir saksøkt kan ende opp med ikke å få dekket sine saksomkostninger til tross for at saken vinnes. Dette er ikke enestestående eksempler, og viser seg i flere andre småkravsaker som ikke fikk plass i denne oppgaven. Hvorvidt prosessen er omstendelig og trekker ut i tid, eller er raskt gjennomført, ser ut til å avhenge i stor grad av sakens kompleksitet snarere enn prosessform. Noen saker burde aldri vært i retten, siden tvistesummen er så lav at saksomkostningene raskt ville komme på høyden med selve kravet. Til tross for dette er det saker som får et annet utfall enn i forliksrådet etter domstolsbehandling, uten at oppgaven har belegg for å konstatere at forliksrådene ikke er kompetente. De fleste sakene etter småkravprosess som skribenten har undersøkt ble unnagjort i tråd med 3 – måneders intensjonen.

Kapittel 4 - Drøfting

4.1 Problematiske sider ved småkravprosessen

Fordelen med småkravprosessen når det kommer til 20% - regelen, samt de øvre og nedre grenser for sakskostnader, er at det skaper forutsigbarhet. Ulempen er at enkeltpersoner med svak økonomi vegrer seg mot å engasjere advokat, noe som fører til svakere muligheter for borgerne til å fremme sin rett. Ikke så rent sjelden skjer det at

en som vinner saken nesten kan ende opp med å gå fattigere fra hele prosessen, siden han ikke får tilkjent fulle sakskostnader som man fikk i den gamle ordningen med forenklet rettergang. Ordninger som begrenser kostnader som kan dekkes er likevel et vanlig trekk i utenlandske rettssystemer som har en form for småkravprosess. England, Tyskland og Nederland er land som har omkostningsregler som er knyttet opp til tvistegjenstandens verdi.⁹⁶ Tvistemålsutvalget så på det som en nødvendighet å sette et tak på sakskostnader som kan bli tilkjent, for å sikre forholdsmessighet mellom behandlingsutgifter og krav. Men de ser også viktigheten av at partene får juridisk bistand slik at saken blir presentert på en måte som gjør at retten lettest mulig kan ta stilling til det.⁹⁷ Selv saker som består av lave tvistesummer kan være juridisk kompliserte. Følgene av dette er at det kan være dyrt å vinne rettssaker dersom man i praksis ikke stilles som om man vant saken. Dette gjelder i særdeleshet internettelefoni-saken under punkt 3.2, samt 3.5, hvor parten selv var saksøkt og endte opp med ikke å få dekket hele saksomkostningen. Dette strider med rettferdighetshensyn. Saken om hagesenter-tegningene under 3.3 ville fått et værre utfall om den var reist et år senere, og den vinnende og saksøkte part hadde måttet dekke 24 000 kr i saksomkostninger av egen lomme pga 20% regelen. Saken om arkitekttegningene under 3.1 har samme ugunstige økonomiske utfall, her også for saksøkte, selv om saksøkte var den som bragte saken til forliksrådet. Dette er ikke enestående saker, og det ser også ut som dette er en konsekvens lovgiver har hatt i tankene. Tvistemålsutvalget drøfter alternativet med en ubegrenset rett til dekning av advokatutgifter innenfor det "nødvendige", og hevder at det vil føre til generelt uforholdsmessig overforbruk av advokatressurser på enkle saker:

"En begrensning av denne typen inngår i alle velfungerende småsaksprosesser, og ofte slik at retten til å få dekket utgifter til advokat er langt mer begrenset enn etter den regel utvalget foreslår. Utvalget mener at utkastets regel skaper god proporsjonalitet mellom krav og utgifter til behandling, og at den vil oppmuntre til og fremme en slik proporsjonal behandling. Den er begrenset nok til å muliggjøre behandling for domstolene også av relativt beskjedne krav, og den er vid nok til i de fleste tilfelle å sikre en tilstrekkelig god behandling med hjelp av advokat for de krav som ligger i den øvre gruppen av småkravene".⁹⁸

Dersom man går til sak om et råteskadet gulv krever erstatning på 50 000 kr, og saksomkostningene er på 60 000 kr, får man tilkjent 10 000 kr i saksomkostninger og må dekke resten selv. Vinningen går dermed opp i spinningen.⁹⁹ Nå kan man argumentere mot dette at en slik sak som ikke dreier seg om store verdier, og hvor sakskostnadene med stor sannsynlighet vil overstige tvistebeløpet, aldri burde vært i

⁹⁶ NOU 2001:32. *Rett på sak*. s. 338-339.

⁹⁷ NOU 2001:32. *Rett på sak*. s. 338

⁹⁸ NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*. Lov om tvisteløsning (tvisteloven). s. 765.

⁹⁹ Jusstorget. "Det kan bli dyrt å vinne rettssaker". <http://www.jusstorget.no/article.asp?Key=3&FagKey=144> (hentet ned 20.02.2011)

rettsapparatet og heller funnet sin løsning i forliksråd eller rettsmekling. På den andre siden er det et prinsipp om avtalefrihet her i landet, noe som betyr at rettsmekling er frivillig. Man kan ikke tvinges til forlik. Aktørene vil eventuelt kunne finne ut selv at det er rasjonelt å finne en løsning i forliksrådet f. eks, eller å komme til enighet på andre måter. En forutsetning for at man ikke skal gå "tapende" rent økonomisk fra en sak som eksemplet over, er at advokaten er effektiv og holder kostnadene nede. Det kan se ut som det også er intensjonen i forarbeidene:

"Partene, må i kraft av det proporsjonalitetshensyn som må være grunnleggende i moderne prosess, ha plikt til å tilpasse forberedelsen av saken og utgiftene ved den til det saken gjelder"¹⁰⁰

At noen saker ender opp med å koste mer enn det smaker er ikke nødvendigvis noe man kan klandre småkravprosessen for, siden rammene for sakskostnadene er forutsigbare. På den andre siden har man sett eksempler på saker i oppgaven hvor en part som først tapte i forliksrådet i sin sak, opplevde å vinne fram i tingretten. Dette er et eksempel på at en mer omfattende og tryggere saksbehandling i tingretten har et rettssikkerhetsaspekt ved seg, og det er da uheldig at en part som har et lite krav, likevel skal komme tapende fra det økonomisk ved å føre en sak han ikke kan få tilkjent fulle sakskostnader ved å føre. Tvistemålskommisjonen peker på det uheldige ved at saker som krever domstolsbehandling ikke får det pga at det blir for dyrt å føre saken.¹⁰¹ Problemet med dyr domstolsbehandling er derfor ikke løst, men har endret karakter. Man ønsker å senke søksmålsterskelen, og men oppnår i visse tilfeller det motsatte ved at saksøker kommer fram til at risikoen for ikke å bli tilkjent de reelle sakskostnader gjør at vedkommende ikke går til sak. Det kan dermed ende med at personen ikke får rett. Saken om internett telefon under punkt 3-2 fikk nettopp et annet utfall i tingretten enn i forliksrådet. Personen som ble saksøkt og vant måtte dekke 2700 kr av sakskostnadene av egen lomme, i en sak han ufrivillig ble trukket inn i. Reelle hensyn tilsier at en person i en slik situasjon burde få tilkjent fulle saksomkostninger, men slik småkravprosessen er utformet, gjør vedkommende ikke det. Personen vinner saken, men taper likevel.

Det er lite tenkelig at advokater velger å ta lavere satser fordi saken føres etter småkravprosess, og den fullkomne rasjonelle part ville måtte regne på det økonomiske før saken reises, satt opp mot sannsynligheten for å vinne saken. Et alternativ er at én part eller begge hevder at tvistegjenstanden overstiger 125 000, og dermed får saken gjennomført etter allmennprosess, og dermed får større dekning for advokatutgifter. På den annen side vil de da normalt ikke få fullt medhold og risikerer derved å måtte

¹⁰⁰ NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*. s. 933.

¹⁰¹ NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*. s. 115.

dekke sine egne saksomkostninger. Slike bestrebelser vil i følge tvistemålsutvalget bryte med småkravprosessens idé.¹⁰²

Målsetningen om at sakene skal gå raskere og uten unødig ressursbruk kan være et tveegget sverd, om ikke sakene undergis den behandling som er nødvendig for å sikre forsvarlighet og rettssikkerhet. Dette viser seg i en sak som er gjengitt i Advokatbladet i april 2008, hvor det stod mellom en stor utleier representert ved advokat og en afghansk leietaker som var selvprosederende på grunn av at vedkommende hevdet han ikke hadde råd til advokat. Afghaneren som var part i saken kunne ikke norsk, hadde ingen kjennskap til prosess med innledning, utspørring av vitner og andre prosessuelle rutiner osv. Tolken var fra Iran og ikke Afghanistan, og snakket i følge parten ikke riktig språk, og kona til afghaneren måtte inn som tolk ved flere anledninger. Dommeren hadde store utfordringer med å gjennomføre en rask muntlig forhandling, og holde orden på sakens fremgang, hvor det utviklet seg til debatt mellom 3-4 personer på persisk og usbekisk på samme tid om ting som var helt utenfor selve saken.¹⁰³ Det er lett å tenke seg at under visse tilfeller kan hensynet til fortgang i saken, økonomi og adgangen til selvprosederer gå ut over rettssikkerheten, og gi en stor arbeidsbelastning på dommeren. Nå ser det ikke ut som hurtighet har gått ut over forsvarlighet eller rettssikkerhet i noen av sakene her, og alle sakene ser ut til å ha blitt belyst godt. De fleste sakene etter småkravprosess ser også ut til å ha fått sin dom innen 3 måneder etter regelen i tvl. §10-4. På landsbasis har gjennomsnittlig saksbehandlingstid for sivile tvistesaker gått ned hvert år siden 2005 da småkravprosessen ble innført. Saksbehandlingstiden er redusert fra gjennomsnittlig 7 måneder i 2005 til 4,9 måneder i 2009.¹⁰⁴ Dette må sies å være positivt. Hensynet til hurtighet og forsvarlighet er hensyn som skal veies mot hverandre, og er spesielt viktig når en av partene er selvprosederende. De fleste sakene som oppgaven har sett på avsluttes med muntlig sluttbehandling, selv om partene med rettens samtykke kan avtale at saksbehandlingen skal være skriftlig.

Graden av veiledning i form av informative brev fra retten er noe som er en fordel, og særlig for en selvprosederende part. I flere av sakene som oppgaveskriveren har sett på, har brev med pålegg om tilsvare for eksempel hatt som vedlegg en veiledning rundt

¹⁰² NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*. s. 810.

¹⁰³ Advokatbladet. April 2008. <http://viewer.zmags.com/showmag.php?magid=75506#/page22> (hentet ned 20.02.2011)

¹⁰⁴ Domstolsadministrasjonen. "Domstolene i Norge. Årsmelding 2009". s.10. <http://www.domstol.no/upload/DA/Internett/da.no/Publikasjoner/Aarsmelding%20for%20domstolene%2009.pdf> (hentet ned 20.02.2011)

hva et tilsvar skal inneholde; saksøktes påstand, den faktiske og rettslige begrunnelsen for påstanden, og de bevis som vil bli ført. Alle skriv fra retten har referanser til relevante lovbestemmelser man bør forholde seg til, og inneholder generelle råd og tips, samt mulige konsekvenser av ikke å følge oppfordringene. Dette er en av målsetningene med den nye tvisteloven med aktiv saksstyring, og dette er noe som nok er avgjørende for at parter skal kunne opptre som selvprosederende, noe som småkravsakene legger opp til. Dette virker standardisert, siden det ofte har lik formulering fra alle tingrettene. Det samme gjelder i selve domsdokumentet, der reglene om anke følger som vedlegg. Slike veiledninger bidrar til å sikre at hvert prosesskrift til retten inneholder de nødvendige opplysninger, og er til hjelp for partene.

Man kan stille spørsmål ved hensiktsmessigheten ved å ha en rent muntlig prosess med en halv dags rettsmøte. Det vil være åpenbart hensiktsmessig om man skal ha avhør av parter eller føre beviser, men ellers kan det virke fordyrende i de helt trivielle småkravsakene. Til sammenligning var ordningen med forenklet rettergang i utgangspunktet skriftlig.

4.2 Er EU's småkravprosess en bedre modell enn den norske småkravprosessen?

Utgangspunktet for denne drøftingen er Regulation (EC) No 861/2007 som er beskrevet under punkt 2.4, og som i likhet med vår småkravprosess har mål på seg å bidra til en enkel, hurtig og kostnadseffektiv rettergang (premiss 7). Forordningen er ikke direkte relevant for Norge, men som et uttrykk for europeisk rettskultur kan det være interessant om skriftlig prosess og "skjema-stevning", full dekning av den vinnende parts saksomkostninger, dommerstyrt regulering av bevisopptak m.m. Vår rett baserer seg på bevisumiddelbarhets-prinsippet, noe som innebærer at småkravprosessen i all hovedsak er muntlig, og imotsetning til EU's modell har vi ett rettsmøte på en halv dags varighet. I tillegg baserer vi oss på partsprosess, i den forstand at dommere ikke har samme grad av anledning til å avskjære bevis som retten finner underordnet og unødvendig, og dermed kan bestemme bevisføringen til en viss grad. Et videre betenkelig trekk ved denne ordningen er at retten ikke har krav om å sende bevis til motparten for uttalelse, og da kommer kontradiksjonsprinsippet under press. I Europa er skriftlig prosess legitimt.¹⁰⁵

EU's ordning baserer seg på skriftlig prosess og hvor dommeren avgjør de enkelte prosessskritt på egenhånd, mot vår modell som baserer seg på aktiv saksstyring og muntlighetsprinsippet. Fram til tvistemålsloven av 1915 var vår prosess i all hovedsak

¹⁰⁵ Nylund, Anna. 2009. "Europeisering av sivilprosessen. Rettshjelp fra kyst til vidde - Festskrift til Jusshjelpa i Nord-Norge 20 år" s. 201.

skriftlig, og overgangen til muntlighet var begrunnet i at skriftlig prosess tok for lang tid, var formalistisk, og at skriftlig prosess ikke fikk presentert sakskomplekset på samme måten som muntlig prosess. Dermed fikk ikke retten god nok innsikt i saken, og dommeren hadde en mer passiv rolle.¹⁰⁶ Det er åpenbart at det er en del uforenelige hensyn som ligger bak innføringen av småkravprosessen, der effektivitet og kostnadsdempning står mot grundighet og rettssikkerhet. En forenkling ville være å videreføre en fullt ut skriftlig småkravprosess av samme type som reglene om forenklet rettergang, slik som ved klagesaker etter tvangsfullbyrdelsesloven. Dropper man en halv dags rettsmøte, vil dette være kostnadsbesparende. Det er likevel ikke opplagt at skriftlig prosess er kostnadsbesparende eller særlig egnet for å dempe kostnadene ytterligere. Dette vil nok variere ut i fra hensiktsmessighetsvurderinger.¹⁰⁷ Muntlig prosess gir domstolene nærhet til saken og bevisene, og muligheten for konsentrasjon og hurtighet i saken vil være større. En aktiv dommer med veiledningsplikt ser ut til å være fornuftig uansett.

Trekket med at den tapende part dekker den vinnende parts nødvendige saksomkostninger ville være det eneste riktige i flere av sakene i denne oppgaven, men her har lovgiver vurdert det slik at en begrenset rett til dekning av saksomkostninger i småkravprosessen er det mest hensiktsmessige.

En mulig modifisering av småkravprosessen man kan diskutere er å innføre "conditional fee" av samme type man har i England, som er en ordning som gir en betinget rett til salær for advokaten til den svake part. Det gjelder såfremt parten vinner saken.¹⁰⁸ Dette er en variant av USAs ordning med "contingency fee", men skiller seg fra dette ved at honoraret ikke består av en andel av erstatning som tilkjennes. Denne ordningen er forbudt i England, mens ordningen med conditional fee har vært lovlig siden 1995. I Norge har Advokatforeningen erklært contingency fee som en uetisk ordning, mens de stiller seg mer positiv til conditional fee.¹⁰⁹ Dette vil kunne løse problemet med at en svak part vinner saken, men likevel taper på det økonomisk pga småkravprosessens regler rundt sakskostnader. Denne ordningen vil derimot kunne ha uheldige ved seg om prosessfullmektigen har økonomiske interesser i utfallet av saken, og en annen uheldig side er at advokatene da kanskje vil prioritere saker hvor det er mest å tjene.

4.3 Hvordan bør tvister om småkrav løses i samfunnet?

Forliksrådene har en vital rolle i samfunnet med den store mengden saker som blir behandlet der, og det er et uttrykk for samfunnets ønske om at saker løses i

¹⁰⁶ NOU 2001:32. s. 140.

¹⁰⁷ NOU 2001:32. s. 141.

¹⁰⁸ NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*. s. 143

¹⁰⁹ NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*. s. 538.

minnelighet. Forlikrådene er samfunnets rivjern gjennom obligatorisk behandling når det kommer til sivile tvistesaker. Tvistemålsutvalget var av den oppfatning at forlikrådene var nødvendige ved siden av småkravprosessen:

"Småkravprosessen senker søksmålsterskelen og forutsetter en øking i antall småsaker til tingretten. Nettopp derfor mener departementet at småkravprosessen bør kombineres med pliktig forlikrådsmekling. Departementet deler utvalgets oppfatning om at mange uansett vil velge å bringe tvisten inn for forlikrådet først. Ved å tvinge partene til forlikrådet før småkravprosess er det likevel større mulighet for at saken blir forlikt eller endelig avgjort der enn ved valgfri mekling"¹¹⁰

Dette slutter oppgaveskriveren seg til. En forbedring av forlikrådsordningen ville likevel være å utstyre dem med ansatte jurister, evt la forlikrådene bli ledet av en advokat på stedet. På den andre siden er forlikrådet aldri ment å være en domsstol på lik linje med tingrett, men snarere enn meklingsinstans og førstelinje-tjeneste bestående av lekfolk. Den store mengden saker som behandles i forlikrådet tilsier at dette er en fornuftig ordning så ikke resten av rettssystemet blir overbelastet med saker av bagatellmessig karakter.

4.4 Er rettsmekling et bedre alternativ enn småkravprosess?

Rettsmekling er en ordning som er avtalefokusert, og hvor hensikten er å komme fram til en minnelig løsning. Man må derimot reise søksmål før man kan ty til rettsmekling, noe man ikke trenger i Finland.¹¹³ Deretter må begge parter si seg villige til å delta i rettsmeglingen. Rettsmekler har stor frihet når det kommer til hvordan rettsmeklingen skal utføres.¹¹⁴ Et rettsforlik inngått ved rettsmekling kan som hovedregel ikke ankes, slik at en som har inngått et forlik har en begrenset mulighet til å få omgjort forliket. En bekymring som kom fram i tvistemålsutvalgets utredning rundt forsøksprosjektet med rettsmekling, var at 30% av dommerne sa seg helt eller delvis enig i at den svake part i en tvist med ujevnt styrkeforhold ville strekke seg for langt. Det kom likevel fram at partene mente at rettsmekling var en mindre stressende form for tvisteløsning enn rettssak. Drøyt 50% av dommerne var uforbeholdne når de anbefalte rettsmekling, mens en tredjedel tok noen forbehold i sin anbefaling.¹¹⁵ Det er en ulempe at styrkeforhold mellom partene kan få betydning for utfallet i saker som gjennomføres ved rettsmekling. Forskjellig meklingsstil blant dommere kan også påvirke hvordan meklingen forløper, men undersøkelser viser at tingrettsdommere føler ansvar for resultatet. Blant 183 dommere ved tingrett og lagmannsrett svarte 73.5% i en undersøkelse at de var mer enig enn uenig i at dommere har ansvar for å utlikne

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). S. 76.

¹¹³ Finsk prosesslov. Lag om medling i tvistemål i allmänna domstolar § 4.

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2005/20050663> (hentet ned 20.02.2011)

¹¹⁴ Masteroppgave av tingrettsdommer Rune Lium. "Dommere som rettsmeklere".

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/DAs%20rapportserie%202-2011%20Dommere%20som%20rettsmeklere.pdf (hentet ned 20.02.2011)

¹¹⁵ NOU 2001: 32. Bind B. *Rett på sak*.s. 508.

maktubalanse mellom partene.¹¹⁶ For at resultatet skal bli rimelig, er det viktig at dommeren sørger for en grad av balanse i resultatet, innenfor det som fremstår som juridisk korrekt. En undersøkelse gjennomført blant 113 dommere, viste at kun 14,16% av dommerne mente at resultatet var viktigst for å sikre rettssikkerheten til partene, mens hensynet til at prosessen var riktig var viktigst blant 51,33% av dommerne. Fokuset tenderer mot at dommere i Norge er opptatt av at prosessen skal bidra til at rettssikkerheten overholdes, mens partene er i større grad ansvarlig for resultatet.¹¹⁷

En fordel med rettsforlik i forhold til en lengre rettsprosess er at kostnadssiden ved å drive saken kan bli mer oversiktlig. En annen fordel er at meklingen har til hensikt å hjelpe partene til å finne egne løsninger gjennom kommunikasjon, og det skjer ved en nøytral tredjeperson (rettsmekler), og at partenes underliggende behov og interesser ligger til grunn for meklingen. Man kan problematisere om det er hensiktsmessig at rettsmekler er nøytral, for mye taler for at det er lurt at rettsmekler engasjerer seg og gir uttrykk for sine meninger om holdbarheten av partenes anførsler. Dette vil være konstruktivt siden man forsøker å finne en løsning, noe som gjør at rettsmekling kan være et godt alternativ til ordinær domstolsbehandling som setter en stopper for konflikten snarere enn å løse den. En ulempe er at forliksrådsbehandling er obligatorisk, og at rettsforlik er noe som eventuelt kommer etterpå. Partene kan uansett ikke tvinges til forlik, noe som gjør at rettsmekling er en frivillig ordning, og som ikke kan erstatte domstolsbehandling.

4.5 Er småkravprosessen trygt, kjapt og billig?

For å vurdere om småkravprosessen virker etter sine intensjoner og er tryggere, raskere og billigere, er man nødt til å gjøre større kvantitative og kvalitative undersøkelser. Jeg har pekt på noen trekk ved småkravprosessen som har problematiske sider ved seg når det kommer til kostnader. Ser man på de ulike tvisteløsningsorganene har forliksrådet sine sider når det kommer til manglende juridisk kompetanse, men er en svært sentral tvisteløsningsmekanisme som tidligere nevnt med 128 149 saker behandlet i 2009, hvorav 60% ble avgjort ved fraværdommer. Det er grunn til å tro at mange av disse fraværdommene er ubestridte gjelds krav. Videre er det billig å føre saker der med 860 kr rettsgebyr. Forliksrådene er samfunnets rivjern når det kommer til den store mengden tvister, og er der for å avlaste domstolene. Rettsmekling kan være

¹¹⁶ Masteroppgave av tingrettsdommer Rune Lium. "Dommere som rettsmeklere". http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/DAs%20rapportserie%202-2011%20Dommere%20som%20rettsmeklere.pdf (hentet ned 20.02.2011)

¹¹⁷ Masteroppgave av tingrettsdommer Rune Lium. "Dommere som rettsmeklere". http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/DAs%20rapportserie%202-2011%20Dommere%20som%20rettsmeklere.pdf (hentet ned 20.02.2011)

tidskrevende, men ikke nødvendigvis så kostbart. Rettsmekling må uansett være noe som er frivillig.

Konklusjonen av oppgavens begrensede casestudium, er at når det kommer til tidsbruk, kan det se ut som noen av sakene etter småkravprosess tenderer mot å bli unnagjort raskere enn etter allmennprosess. Det er derimot ingen nødvendighet, og det ser mer ut som oppgavens kompleksitet har en større påvirkning på hvor langt saken drøyer ut i tid. Mange av hensynene som ligger bak småkravprosessen rundt kostnadsdempning, proporsjonalitet, veiledning m.v er felles for småkravprosess og allmennprosess, og reflekterer et ønske i tiden. Småkravprosessen ser ikke ut til å være noe mirakelkur for å oppnå noen av ønskene, men kan bidra til bevisstgjøring blant dommere, advokater og folk som ønsker å gå til sak. Det er uansett en motsetning mellom det uttalte ønsket fra det offentlige om at flest mulig småkravsaker skal få en betryggende domstolsbehandling, sett i lys av man kan gå tapende fra det økonomisk selv om man vinner en småkravsak. De fleste "småkrav" finner uansett sin løsning i forliksrådene, og at flesteparten av sakene skulle sluses til domstolene fremfor forliksrådene, virker uansett urealistisk ut i fra omfanget. Ut i fra oppgavens begrensede casestudie og resonnement, vil konklusjonen bli at småkravprosessen er trygt og kjapt, men ikke nødvendigvis billig selv for den vinnende part. Tvistemålsutvalgets utredning bærer preg av å ha tatt større hensyn til et ønske om å redusere saksomkostninger for småkrav på samfunnsnivå, og tatt for lite hensyn til enkeltindividene som enten går til sak eller blir dratt med i en sak. Å få tilkjent fulle saksomkostninger bør etter mitt syn være en selvfølge om man er saksøkt og vinner en sak. Det kan se ut som det i enkelte tilfeller fremdeles er hold i dette ordtaket:

"The law is like the Ritz Hotel: it is open to everyone but only a few can afford it"

Litteraturliste

Advokatbladet. April 2008. <http://viewer.zmags.com/showmag.php?magid=75506#/page22/> (hentet ned 20.02.2011)

BT. 18.11.2007. "Det blir lettere å droppe advokat". <http://www.bt.no/nyheter/innenriks/Det-bli-lette-aa-droppe-advokat-443020.html> (hentet ned 20.02.2011)

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP).

Dombo Beheer, Series A No. 274 (Para. 33).

Domstolsadministrasjonen. 2007. "Småkravprosess World Wide".

Domstolsadministrasjonen. "Domstolene i Norge 2007".
http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20rapporter/Domstolene%20i%20Norge%202007.pdf (hentet ned 20.02.2011)

Domstolsadministrasjonen. "Domstolene i Norge 2008".
http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20rapporter/Domstolene%20i%20Norge%202008.pdf

Domstolsadministrasjonen. "Årsmelding for domstolene. 2009".
<http://www.domstol.no/upload/DA/Internett/da.no/Publikasjoner/Aarsmelding%20for%20domstolene%202009.pdf> (hentet ned 20.02.2011)

EMD 37372/97 Walston v. Norway

European Small Claims Procedure. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0861:en:NOT> (hentet ned 26.03.2011)

Finsk prosesslov. Lag om medling i tvistemål i allmänna domstolar § 4.
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2005/20050663> (hentet ned 20.02.2011)

Forelesningsnotater i sivilprosess med Anne Robberstad høsten 2009 og våren 2010

Forelesningsnotater i rettskildelære ved J. E. Helgesen høsten 2009 og våren 2010.

Hellevik, Ottar. 2002. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Universitetsforlaget.

Hov, Jo. 2007. *Rettergang*. Papinian.

Inst. O. nr. 110 - 2004 - 2005

Jusstorget. "Det kan bli dyrt å vinne rettssaker". <http://www.jusstorget.no/article.asp?Key=3&FagKey=144> (hentet ned 20.02.2011)

Justis- og politidepartementet. Brosjyre/Veiledning om forliksrådet.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/Veiledninger_brosjyrer/2001/hva-er-forliksradet.html?id=87684 (hentet ned 20.02.2011)

Masteroppgave av tingrettsdommer Rune Lium. "Dommere som rettsmeklere".

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/DAs%20rapportserie%20-2011%20Dommere%20som%20rettsmeklere.pdf (hentet ned 20.02.2011)

NOU 2001: 32. Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

NOU 2001: 32. Bind B. Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

NOU 2010:11. *Nemdsbehandling av forbrukertvister.*

Nylund, Anna. 2009. "Europeisering av sivilprosessen. Rettshjelp fra kyst til vidde - Festskrift til Jusshjelpa i Nord-Norge 20 år" s. 201

Oslo Tingrett. "Rettsmekling". <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/Oslo--tingrett/Oppgaver-i-tingretten/Part-i-en-sivil-sak/Rettsmekling/> (hentet ned 20.02.2011)

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005)

"Retningslinjer for behandling av småkravsaker i Oslo tingrett".

<http://www.domstol.no/upload/OBYR/Internett/Brosjyrer/Retningslinjer%20sivile%20saker%20SMÅKRAV.pdf> (hentet ned 20.02.2011)

"Årbok for Oslo 2009". <http://statistisk-arbok.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/> (hentet ned 13.03.2011)